

Ulanbator Ticaret Müşavirliği

HAZIRLAYAN

Serkan ULUYOL
Ticaret Müşaviri

27 Nisan 2022

MOĞOLİSTAN

YURT DIŞI YATIRIM

ÜLKE PROFİLİ- 2022

İçindekiler

A. MOĞOLİSTAN'IN İŞ ORTAMI.....	4
1. İş Ortamı.....	7
1.1. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler.....	7
1.2. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat	8
1.2.1. Şirket Kurmak	8
1.2.2. Vergi Uygulamaları.....	11
1.2.3. Sosyal Güvenlik Uygulamaları.....	14
2. Potansiyel Yatırım Alanları.....	15
2.1. Madencilik Sektörü	15
2.2. Enerji Sektörü.....	17
2.3. Tarım ve Hayvancılık Sektörü.....	18
2.4. Turizm Sektörü (Sağlık Turizmi)	19
2.5. İnşaat Sektörü	19
2.6. Sanayi ve Üretim Sektörü.....	20
2.7. Havayolu Ulaşımı.....	20
2.8. İkili ve Çok Taraflı Ekonomik ve Ticari Anlaşmalar (STA vb).....	20
2.9. Ülkenin Sunduğu Fırsatlara İlişkin Değerlendirme.....	21
2.10. Ülkenin Zayıf Noktalarına İlişkin Değerlendirme.....	21
B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ.....	23
1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı	23
1.1. Genel	23
1.2. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar	24
2. Yatırım Teşvik Mevzuatı.....	24
C. MOĞOLİSTAN'DAKİ YATIRIMLAR.....	27
D. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER.....	30
1. İş Kültürü.....	30
2. Bankacılık.....	31
3.1. Bankalar ve Ödeme Sistemleri	31
3.2. Mali Düzenleme Komisyonu.....	33
3. Vizeler	34
3.1. Çalışma Vizesi.....	34
3.2. Oturma Vizesi	39
3.3. Giriş Vizesi.....	40
4. Moğolistan Hakkında Yararlı Olabilecek Diğer Bilgiler	40
4.1. Taşımacılıkta Kullanılan Güzergahlar.....	40

4.2.	Serbest Ticaret Bölgeleri	41
4.3.	Para Kullanımı.....	42
4.4.	Asgari Ücret	42
4.5.	Kullanılan Lisan	43
4.6.	Yerel Saat	43
4.7.	Yerel Ölçü Birimleri.....	43
4.8.	Pasaport ve Vize Uygulaması.....	43
4.9.	Resmî Tatiller ve Çalışma Saatleri	43
4.10.	Telefon Kodları	44
4.11.	Elektrik Akımı	44
4.12.	Ana Bağlantı Noktaları, Tren Hatları ve Denize Erişim.....	44
5.	Faydalı Linkler	44
6.	Ulaşılabilecek Hukuki& Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler.....	46
6.1.	Uluslararası Düzeyde Hukuki Danışmanlık Hizmeti Veren Kurumlar	46
6.2.	Ulusal Düzeyde Hukuki Danışmanlık Hizmet Veren Hukuk Büroları	47
7.	Faydalı Olabilecek Moğolistan'da Yerleşik Türk Kurumlar	47

Tablolar, Şekiller, Grafikler

Tablo 1 Moğolistan hakkında temel bilgiler	5
Tablo 2 Moğolistan'ın iş yapma kolaylığı endeksi alt başlıklarında durumu	8
Tablo 3 Şirketler Hukuku'na göre Moğolistan'da izin verilen iki şirket yapısı arasındaki temel farklar	9
Tablo 4 Yabancıların Moğolistan'da kurabilecekleri şirket türleri	9
Tablo 5 Vergi Genel Kanununa göre Moğolistan'da devlet ve yerel vergiler	12
Tablo 6 Vergi beyannameleri ve teslim etme süreleri	12
Tablo 7 İşveren ve çalışanın ödeyeceği sigorta prim oranları	15
Tablo 9 Moğolistan'daki resmî tatiller- 2022 yılı	43
Tablo 10 Moğolistan Mevzuatı- Kanunları	44
Tablo 11 Faydalı olabilecek linkler	45
Tablo 12 Moğolistan Bakanlıklarının web sayfası	45
Tablo 13 Uluslararası düzeyde hukuki danışmanlık hizmet veren hukuk büroları	46
Tablo 14 Ulusal düzeyde hukuki danışmanlık hizmet veren hukuk büroları	47
Tablo 15 Faydalı olabilecek Moğolistan'da yerleşik Türk kurumlar	47
Şekil 1 Moğolistan ve bölge ülkelerinde iş yapma kolaylığı	7
Şekil 2 Yatırım teşvikleri ve sunduğu avantajlar	24
Grafik 1 Moğolistan'ın iş yapma kolaylığı endeksi alt başlıklarında durumu	8
Grafik 2 Ülkelerin Moğolistan'daki DYY Stok Değerleri ve Payları-2021 Yıl Sonu	27
Grafik 3 Sektörel Bazda Moğolistan DYY Stok Değerleri ve Payları- 2021 Yıl Sonu	28
Grafik 4 Yıllar itibariyle asgari ücret değişimi (2007-2022 yılları)	42

YURT DIŞI YATIRIM MOĞOLİSTAN ÜLKE PROFİLİ

A. MOĞOLİSTAN'IN İŞ ORTAMI

Tablo 1 Moğolistan hakkında temel bilgiler¹

	Moğolistan (2021)
Toplam Alan	1.564.116 km ²
Nüfus	3.409,9 bin kişi
Başkent	Ulanbator
Dil	Moğolca (Resmi dil- %95), Kazakça (%5)
Bölge	Orta ve Doğu Asya
Komşu Ülkeler	Çin ve Rusya
Zaman Dilimi	Batı Moğolistan GMT +7; Orta ve Doğu Moğolistan GMT +8 saat
Gelir Düzeyi	Düşük Orta Gelir
GSYİH ²	15,1 milyar ABD doları
Kişi Başı GSYİH	4.599 ABD doları
DYY ³	317,16 milyar ABD doları (DYY Stoku: 26,2 milyar ABD doları)
Büyüme Oranı	% 1,4
Cari İşlemler Dengesi	1.959,0 milyar ABD doları
Cari İşlemler Dengesi (GSYİH'nin Yüzdesi)	-13,0
Dış Ticaret Hacmi	16,1 milyar ABD doları
İhracat	9,2 milyar ABD doları
İthalat	6,8 milyar ABD doları
Enflasyon (Ort.)	% 7,1
İşsizlik	% 8 (2021 4. Çeyrek)
Politika Faizi	% 9 (24.03.2022'den itibaren)
Para Birimi	Moğolistan Tugriki- MNT
Döviz Kuru	3.075,42 MNT = 1 USD (26 Nisan 2022)

Moğolistan, Orta ve Doğu Asya bölgesinde denize çıkışı olmayan zengin doğal kaynaklara sahip bir ülkedir. Sadece iki ülke ile kara sınırına sahip Moğolistan'ın kuzey sınırında Rusya Federasyonu, güney, doğu ve batı sınırında ise Çin Halk Cumhuriyeti (Çin) bulunmaktadır. Moğolistan yaklaşık 1,6 milyon km²'lik yüzölçümü ile dünyanın 19 uncu büyük, 3,4 milyon nüfusu ile de en seyrek nüfusa sahip ülkesidir. Ülke nüfusunun yarıya yakınının ikamet ettiği başkent Ulanbator, ülke ekonomisinin %68'ini, işletmelerin %64'ünü, para dolaşımının %85'ini oluşturmaktadır. Bununla birlikte Moğolistan, 15,1 milyar ABD doları gayri safi yurt içi hasılaya (GSYİH) ve kişi başı 4.599 ABD doları gelir düzeyine sahiptir.

Moğolistan, 2021 yılında 9,2 milyar ABD doları ihracat yaparken ithalat 6,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş ve 2,4 milyar ABD doları dış ticaret fazlası vermiştir.

Moğolistan ekonomisi 2018 yılının genelinde %7,6, 2019 yılında ise %5,5 büyüme kaydetmiştir. 2020 yılında koronavirüs salgının etkisi ile ülke ekonomisi %4,4 küçülmüştür. 2021 yılında ise ekonomik

¹ Kaynak: Moğolistan Ulusal İstatistik Ofisi; Moğol Bankası- Moğolistan Merkez Bankası, IMF DataMapper

² Moğolistan Merkez Bankası ortalama döviz kuru üzerinden Ticaret Müşavirliğimizce hesaplanmıştır.

³ Moğolistan Merkez Bankası, geçici tahmini veriler

toparlanma zayıf kalmış ve 2021 yılının ilk çeyreğindeki güçlü ekonomik toparlanmaya rağmen son üç çeyrekte yaşanan ticaretteki kesintiler nedeniyle sadece %1,4 büyüebilmiştir. Yıllık ortalama enflasyon ise 2018 ve 2019 yıllarında sırasıyla %6,8 ve %7,3 olarak gerçekleşirken 2020 yılında salgına karşı alınan önlemler neticesinde talep daralması ve ekonominin de küçülmesiyle enflasyon oranı %3,7 seviyesine inmiştir. Moğolistan'ın tüketici sepetinin neredeyse yarısı ithal mal ve hizmetlerden oluşurken, ticaretteki aksaklıklar ve bunun ardından gelen lojistik zorluklar da ithal enflasyonunda artışa neden oldu. Böylelikle ithal girdilerin maliyetlerinin artması ve salgının etkisinin azalması ile birlikte talepteki toparlanma, 2021 yılında enflasyon oranının %7,1'e çıkmasına neden olmuştur. İşsizlik ise 2018 ve 2020 yıllarında sırasıyla %7,8, %10 ve %7 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılının 4'üncü çeyreğinde da işsizlik oranı ise %8 olmuştur.

Cari işlemler dengesi 2018 ve 2019 yıllarında 2,2 milyar ABD doları açık vermiştir. 2020 yılında ise bu açık 674,6,0 milyon ABD dolarına inmiştir. Cari işlemler açığının, gayri safi yurt içi hasılaya oranı 2020 yılında %5,1 oranına düşmüştür. 2021 yılında ise cari işlemler dengesi yaklaşık 2,0 milyar ABD doları açık vermiştir. Cari işlemler açığının, gayri safi yurt içi hasılaya oranı 2021 yılında ise %13,0 olarak gerçekleşmiştir.

Kamu borcu, büyük mali desteğin etkisiyle son iki yılda keskin bir şekilde artmıştır. Kamu borcunun, ekonomiyi desteklemek için Covid-19 ile ilgili çeşitli mali ve yarı mali önlemler nedeniyle 2021'de GSYİH'nın yaklaşık yüzde 94,7'sine yükseldiği tahmin ediliyor⁴. Toplam borç oranı, 2021 sonunda, Çin Halk Bankası (PBOC) takas anlaşmasını da içermektedir.

Moğolistan bugüne kadar 43 ülke ile “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması” ve 26 ülkeyle de “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması” imzalamıştır. Ayrıca Moğolistan, “Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı'nı Kuran Seul Sözleşmesi” ve “Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Hakkında Washington Sözleşmesi” üyesidir.

Moğolistan'ın yürürlükte bulunan iki serbest ticaret anlaşması (STA) olup ilki Japonya ile 2015 yılında yapılan ve 2016 yılında yürürlüğe giren Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA)'dır. İkincisi ise Asya-Pasifik Ticaret Anlaşması (APTA- Çin, Güney Kore, Hindistan, Laos, Sri Lanka, Bangladeş) olup Moğolistan, 29 Eylül 2020 tarihi itibarıyla resmi olarak Anlaşmanın yedinci üyesi olmuştur.

Ayrıca, Moğolistan'ın Güney Kore ile EPA müzakereleri devam etmektedir. En büyük ekonomik partneri Çin'in yanı sıra Avrasya Ekonomik Birliği (EAEU- Rusya, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan Ermenistan) ile de STA imzalanması konusunda ön çalışmalarını sürdürmektedir.

Diğer taraftan, Moğolistan, 2007 yılından beri Avrupa Birliği (AB)'nin GSP+ (genelleştirilmiş tercihler sistemi) ülkeler grubunda yer almakta ve 7200'den fazla ürün grubunda ürünlerini AB'ye gümrük vergisinden muaf olarak ihraç edebilmektedir.

Ülkemiz de AB'ye benzer şekilde Moğolistan'ı İthalat Rejimi kapsamında GSP ülkeleri içerisinde EAGÜ (en az gelişmiş ülkeler) grubunda değerlendirmektedir.

⁴ IMF Data Mapper, Nisan 2022 verileri.

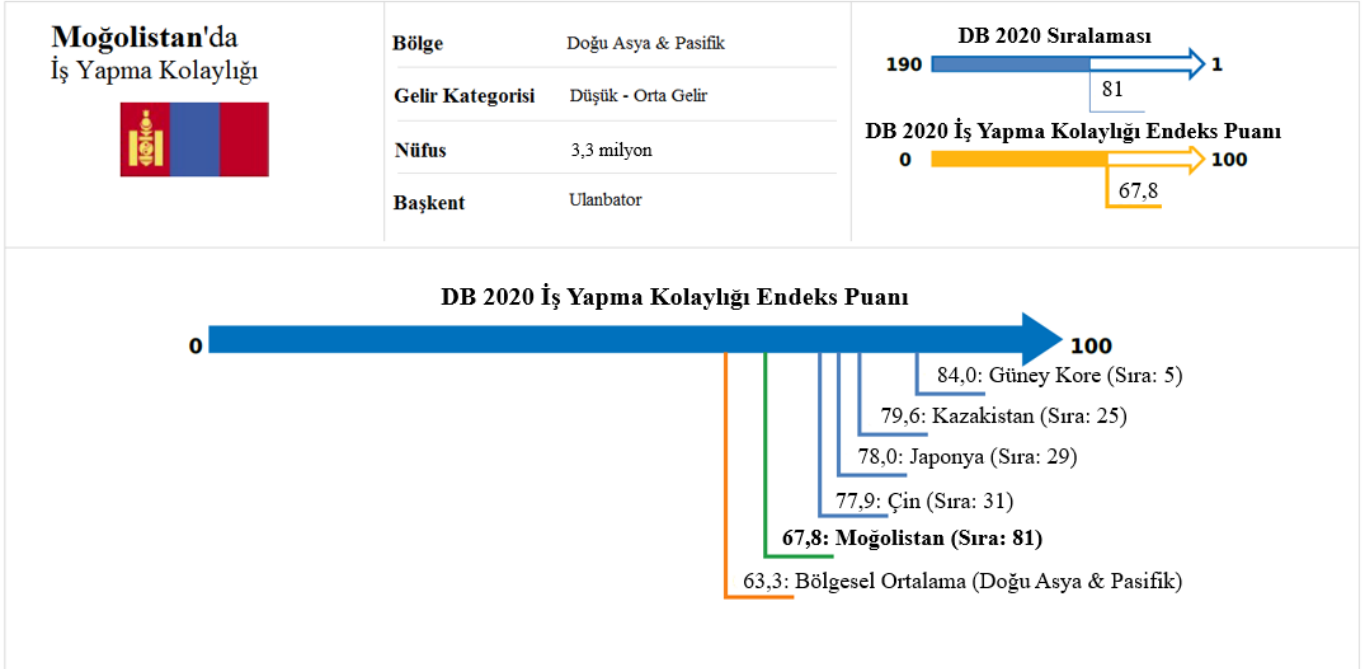

1. İş Ortamı

1.1. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

Dünya Bankası (DB) tarafından her yıl yapılan ülkelerin şirket kurma ve işe başlama, yapılaşma izni alma, krediye erişim, ticari anlaşmazlıkların çözülme hızı, vergi sistemleri, azınlık hissedar haklarını koruma vb gibi ticari mevzuatlarının ve iş hayatındaki uygulamalarının incelendiği “Doing Business (Dünya İş Yapma Kolaylığı Endeksi)” sıralamasında 190 ülke arasında iş yapma kolaylığı açısından 2019 yılında 67,7 puan ile 74’üncü sırada yer alan Moğolistan, 2020 yılında 67,8 puanla 81’inci sıraya gerilemiştir. Moğolistan, iş yapma kolaylığı endeksi puanı bakımından ne kadar sınıflandırıldığı Doğu Asya & Pasifik bölgesi ülkeleri ortalamasının biraz üzerinde yer alsa da çevre ülkelere göre kötü bir performans göstermektedir⁵.

Şekil 1 Moğolistan ve bölge ülkelerinde iş yapma kolaylığı

DB'nin 2020 yılı iş yapma kolaylığı endeksinin alt başlıklarına bakıldığında; Moğolistan, yapılaşma izni alma (29), mülkiyet edinimi (50), krediye erişim (25), azınlık yatırımcıların korunması (25), vergi sistemleri ve ödeme kolaylığı (71) ve sözleşmelerin uygulanması (75) bakımından 190 ülke ortalamasının üzerinde; şirket kurulumu (100), elektriğe erişim (152), sınır ötesi ticaret (143) ve şirket kapatılması (150) bakımından ise 190 ülke ortalamasının altında kalmıştır. Bir önceki seneye göre ise azınlık yatırımcıların korunması ve şirket kapatılması başlıklarında iyileşme, sınır ötesi ticaret başlığında gerileme kaydedilmiştir. Diğer alt başlıklarda cüzi değişme yaşanmış veya hiç değişme yaşanmamıştır.

Moğolistan 2019 yılında sözleşmelerin uygulanması başlığında, davacı tarafından bir yargıyı yürütmek için ileri sürülen ücretleri azaltarak yürütme sözleşmelerini kolaylaştırmıştır.

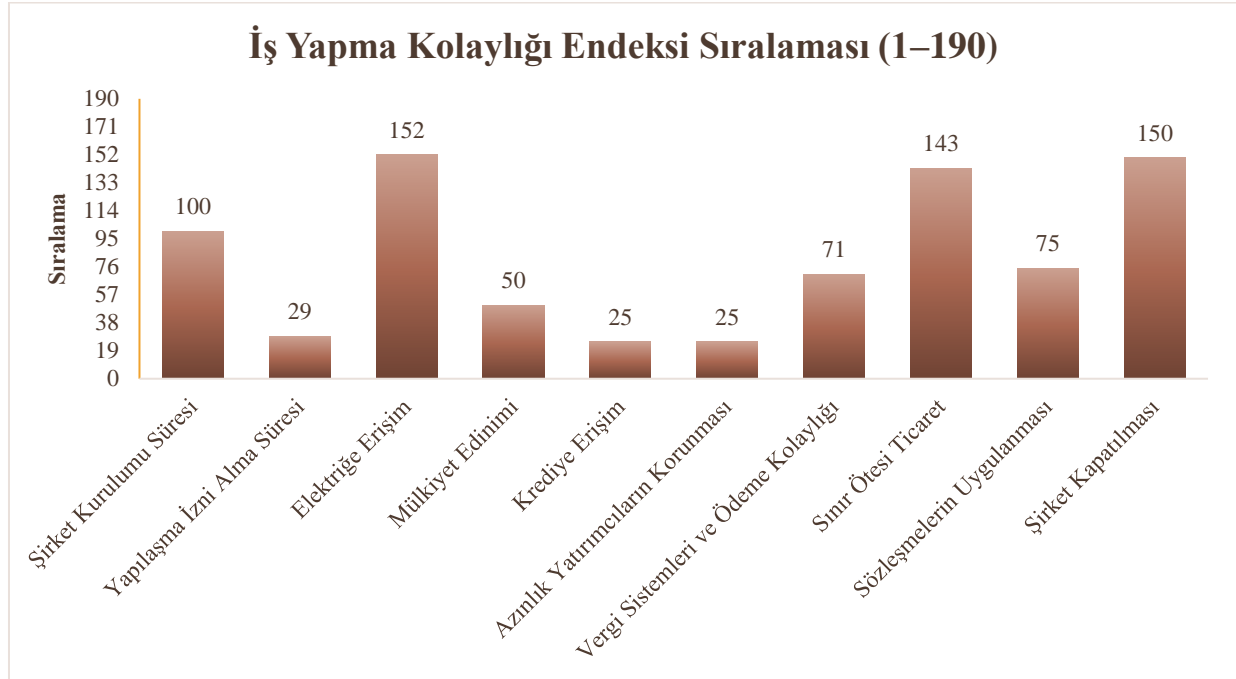
⁵ Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/mongolia>

Tablo 2 Moğolistan'ın iş yapma kolaylığı endeksi alt başlıklarında durumu

Başlıklar	DB 2020 Sıralaması	DB 2020 Puanı	DB 2019 Puanı	Puan Değişim
İş Yapma Kolaylığı Endeksi	81	67,8	67,7	0,1%
Şirket Kurulumu Süresi	100	86,7	86,9	-0,2%
Yapılaşma İzni Alma Süresi	29	78,2	78,2	0,0%
Elektriğe Erişim	152	55,0	54,9	0,2%
Mülkiyet Edinimi	50	74,2	74,1	0,1%
Krediye Erişim	25	80,0	80,0	0,0%
Azınlık Yatırımcıların Korunması	25	74,0	68,3	8,3%
Vergi Sistemleri ve Ödeme Kolaylığı	71	77,3	77,3	0,0%
Sınır Ötesi Ticaret	143	60,8	66,9	-9,1%
Sözleşmelerin Uygulanması	75	61,4	61,4	0,1%
Şirket Kapatılması	150	30,1	29,4	2,4%

Grafik 1 Moğolistan'ın iş yapma kolaylığı endeksi alt başlıklarında durumu

1.2. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

Moğolistan'da şirket kurulumuna ilişkin mevzuat 3 Ekim 2013 tarihli Yatırım Kanunu ve 21 Haziran 2018 tarihli Tüzel Kişilik Kayıt Kanunu ile düzenlenmektedir.

1.2.1.Şirket Kurmak

Moğolistan'daki iş Ulanbator'da başlar ve biter, bu nedenle ülkede faaliyet göstermek konusunda ciddi olan herhangi bir işin bu şehirde kalıcı temsile ihtiyacı vardır.

Şehir merkezi kompakt ve çoğu yer yürüme mesafesinde olduğundan merkezi ofis yerleri birçok kişi için uygundur. Merkezi bölgede kaliteli bir ofis kiralamaya karşılık gelen bir maliyet olmasına rağmen, son zamanlarda yüksek kaliteli ofislerinin sayısı ve kullanılabilirliği artmıştır. Çalışanlar iş yerleri ile

aynı bölgede ikamet etmezlerse, şehir merkezine ulaşmak için trafiğe girmek zorunda kalacaklardır. Ulanbator'un trafiği, kısıtlama olmadan büyüyen ithal otomobil sayısı ve son zamanlarda kentin yol sistemini genişletmek için uygulanan yol çalışmaları nedeniyle giderek kötüleşmektedir.

Diğer taraftan, toplu taşıma bazı bölgelerde sınırlı olduğundan çalışanların nerede yaşadıkları ve işe nasıl gidecekleri, iş yerinin havaalanına yakınlığı, yakın çevredeki otel konaklama fiyatları ve kalitesi gibi hususların dikkate alınması gerekmektedir.

6 Ekim 2011 tarihli Moğol Şirketler Hukuku, bir şirketi sermayesi hisselerle bölünmüş, kendine ait bir mülkiyeti olan ve birincil amacı kar elde eden tüzel kişilik olarak tanımlar. Şirketler Hukuku kapsamında iki tür şirket yapısına izin verilmektedir: 1. Anonim Şirket ve 2. Limited Şirket.

Tablo 3 Şirketler Hukuku'na göre Moğolistan'da izin verilen iki şirket yapısı arasındaki temel farklar

	Anonim Şirket (JSC / XK)	Limited Şirket (LLC / XXX)
Hisse senedi alım satım hakkı	Hissedarları tarafından aksi kararlaştırılmadıkça serbest ticaret	Şirketler Hukuku ve şirket tüzüğü ile sınırlıdır
Hissedar sayısı	Sınırsız	Kuruluş aşamasında en fazla 50 hissedar
Kayıt sırasındaki asgari öz kaynak	Yerel şirket için minimum gereksinim yoktur	Yerel bir şirket için minimum gereksinim yoktur

Yabancılar tarafından genel olarak Limited Şirket türünde şirketlerin kurulması tercih edilmektedir. Yabancı kişiler veya şirketler, Moğolistan'da şirket kurmak isterse Yatırım kanununa göre "yabancı yatırımlı" şirket kurabilir veya kendi şirketlerinin şubesini, temsilciler ofisini açabilirler. Bunun için gerekli asgari sermaye tutarları aşağıdaki gibidir:

Tablo 4 Yabancıların Moğolistan'da kurabilecekleri şirket türleri

Şirket Türü	Hissedar Sayısı	Asgari Sermaye
Yabancı Yatırımlı Limited Şirket (LLC)	Asgari 1	100.000 ABD doları (kişi başı)
Şube (LLC)	Asgari 1	100.000 ABD doları (kişi başı)
Temsilcilik Ofisi	Temsilci Şahıs 1	1.100.000 MNT

Moğol mevzuatı, ticari kuruluşlara (limited şirket (LLC), anonim şirket (JSC) ve ortak girişim) farklı yasal biçimler sağlamasına rağmen, uygulamada, özel işinsanları ve yabancı yatırımcılar çoğunlukla yabancı yatırımlı LLC'yi tercih etmektedir. Yabancı tüzel kişilerin temsilciliği de yaygındır.

Yabancı Yatırımlı Limited Şirket (LLC):

Yasaya göre, yabancı sermayeli bir şirket, "toplam özkaynağı 100.000 ABD Doları veya daha fazla (veya MNT eşdeğeri) olan ve bir veya birden fazla yabancı yatırımcı tarafından en az %25'ine sahip olunması gereken bir ticari kuruluş" olarak tanımlanmaktadır. Moğolistan'a yatırım aşağıdaki şekillerde yapılabilir:

- Tek başına veya müştereken sahip olunan bir ticari işletme kurarak;
- Moğol şirketlerinin hisselerini, tahvillerini ve diğer menkul kıymet türlerini satın alarak;

- Moğol ve yabancı şirketlerin birleştirilmesi veya tamamen satın alınması yoluyla;
- Franchise veya finansal kiralama sözleşmesi kurulması yoluyla; ve
- Diğer şekillerde kabul edilebilir ve yasalarca yasaklanmamıştır.

İki veya daha fazla yatırımcı, Moğolistan'da yabancı yatırımlı bir LLC'yi kurmayı planlıyorsa, her yatırımcının 100.000 USD veya MNT eşdeğeri yatırım yapması gerekir.

LLC, kişisel katkıları ölçüsünde şirket faaliyeti ile ilgili zarar riskini üstlenirken yükümlülüklerinden sorumlu olmayan bir veya daha fazla kişi veya tüzel kişi (kurucu(lar) veya yatırımcı(lar)) tarafından kurulmuş bir tüzel kişiliğin en sık kullanılan şeklidir. Şirketin sorumluluğu malvarlığı ile sınırlıdır.

Şirket Kurma Prosedürü

Moğolistan'da yabancı yatırımlı bir şirket kurmak için Moğolistan Devlet Kayıt Genel Müdürlüğüne aşağıdaki belgelerin sunulması ve şirket kaydının yaptırılması gerekmektedir. Ayrıca, Moğolistan Ulusal Yatırım Ajansı, yabancı yatırımcılar için "Tek Durak Hizmeti (One Stop Service)" vermekte ve burada şirket kurulumundan başlayarak devlet dairelerinde yapılması gereken tüm kayıt işlemleri aynı yerde yapılabilmektedir.

Yabancı Yatırımlı Yeni Bir Şirket Kurmak İçin İstenen Evraklar

1. Şirket kurmaya ilişkin talep formu
2. Şirket için belirlenen ismin onaylanması (online olarak www.burtgel.gov.mn web adresine seçilen isim girilir ve sistem üzerinden şirket ismi onaylanır.)
3. Pul masrafı ve hizmet ücretinin ödenmesi (Pul Masrafı: 750 000 MNT)
4. Kurucu üyelerin şirket kuruluşuna dair kararı (karar tutanağı, 1 nüsha)
5. Şirket tüzüğü (Moğolistan Şirket yasasının 16.2. maddesinde belirtilenler tüzük şekli kullanılır. Moğolca 2 nüsha, yabancı dilde 1 nüsha)
6. Ortaklık Anlaşması (En az 2 kurucu üyesi olan bir şirket kurulacaksa ortaklık anlaşması ve noter tasdiki yapılır. Moğolca 2 nüsha, yabancı dilde 1 nüsha)
7. Yatırım yapıldığına dair belgeler (Yatırım Yasasının 3.1.5. maddesine göre her bir yabancı yatırımcı, yatırım tutarı olarak en az 100 000 ABD doları veya buna eşit Moğol parası (MNT) tutarında yatırım yapmalıdır. Yabancı yatırımcı sermaye, nakit para, menkul sermaye veya fikri mülkiyet üzerinden bir yatırım yapacak ise buna ilişkin yurtdışından yapılmış para transferini gösteren banka makbuzu, hesap dökümü, gümrük beyan formu, yetkili kurum tarafından verilmiş sertifika gibi belgeleri sunmalıdır.)
8. Tüzel kişinin adresini gösterir belgeler (Gayrimenkul tapu belgesi, örneği veya kira sözleşmesi)
9. Pasaport örneği (Yatırımı yapan yabancı şirket yetkililerinin pasaport kopyaları)

Belgelerin aslı yabancı dilde ise Moğolcaya çevrilerek onaylanması gerekmektedir. Yurtdışından düzenlenmiş belgeler Konsolosluk veya Diplomatik Misyon tarafından onaylanmış olmalıdır.

Yabancı Yatırımlı Bir Şube Açmak İçin İstenen Evraklar

1. Yabancı şirketin şubesini açmasına ilişkin başvuru formu (www.burtgel.gov.mn/service/)
2. Ana şirketin tanıtımına ilişkin belgeler (tüzük kopyası)
3. Ana şirketin ticari tescil belgesinin (ruhsatının) kopyası

4. Şube açmaya ilişkin ana şirketin kararı (aslı ve onaylı tercümesi ile birlikte)
5. Şirket tüzüğü (3 nüsha, onaylı tercümesi 1 nüsha)
6. Resmi adresi
7. Pul masrafı (1 milyon 100 bin MNT, Golomt Bankasının 1401002649 nolu hesabına)
8. Vekaletname (Şirketin yetkili kişileri için vekaletname aranmaz)

Temsilcilik Açmak

Yabancı bir tüzel kişiliğin temsilciliği, Moğolistan'da yabancı bir tüzel kişilik tarafından vekâletname esasına göre temsili faaliyet yürütmek amacıyla kurulan lisanssız bir tüzel kişilik olarak tanımlanmaktadır. Yabancı tüzel kişilerin temsilcilikleri, bağımsız ticari faaliyette bulunamaz.

1. Temsilcilik açmaya ilişkin başvuru formu (www.burtgel.gov.mn/service/)
2. Ana şirketin tanıtımına ilişkin belgeler (tüzük kopyası)
3. Ana şirketin ticari tescil belgesinin (ruhsatının) kopyası
4. Temsilcilik kurulmasına ilişkin ana şirketin kararı (aslı ve onaylı tercümesi ile birlikte)
5. Temsilcilik tüzüğü (3 nüsha, onaylı tercümesi 1 nüsha)
6. Resmi adresi
7. Pul masrafı (1 milyon 100 bin MNT, Golomt bankasının 1401002649 nolu hesabına)
8. Vekâletname (Şirketin yetkili kişileri için vekâletname aranmaz)

Şirket feshi

Moğolistan Şirket yasasına göre şirket yönetimi şirketin faaliyetlerine son vererek tasfiye kararı alır ve Moğolistan Devlet Kayıt Genel Müdürlüğüne kaydettirmek suretiyle şirketi kapatabilir.

Ayrıca, Moğolistan kanunlarını ciddi şekilde ihlal etme durumunda Şirketler Yasasına göre şirket feshedilebilir.

1.2.2. Vergi Uygulamaları

Genel

Moğolistan'daki Vergi Genel Kanununun amacı:

- Moğolistan'da vergilerin girilmesi, kurulması, belirlenmesi, raporlanması, ödenmesi, kontrolü ve tahsilatı için yasal dayanakların oluşturulması,
- Vergi mükelleflerinin ve vergi dairelerinin haklarını, görev ve yükümlülüklerini tanımlamak,
- Vergi mükellefleri ile vergi idareleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi.

Moğolistan'da vergilendirmeye ilgili diğer tüm yasa ve düzenlemelere ilişkin 20 Mayıs 2008 tarihli Vergi Genel Kanunu, 29 Haziran 2006 tarihli Katma Değer Vergisi Kanunu, 29 Haziran 2006 tarihli Kurumlar Gelir Vergisi Kanunu ve 16 Haziran 2006 tarihli Kişisel Gelir Vergisi Kanunu'na göre Moğolistan'da faaliyet gösteren şirketler kurumlar vergisi, katma değer vergisi (KDV), gümrük vergisi, kişisel gelir vergisi ödemekle yükümlüdür.

Moğol vergi sistemi; vergiler, ücretler ve ödemelerden oluşur ve eyalet veya yerel vergiler olarak sınıflandırılır. Bölgesel Hükümet tarafından kontrol edilen on iki tür devlet vergisi ve on dört tür yerel vergi vardır.

Tablo 5 Vergi Genel Kanununa göre Moğolistan'da devlet ve yerel vergiler

Devlet vergileri	Yerel vergiler
Kurumlar vergisi	Bireysel gelir vergisi
Gümrük vergisi	İş ve hizmetle uğraşan kişilere ve hemen belirlenemeyen gelire yönelik gelir vergisi
Katma değer vergisi (KDV)	Taşınmaz emlak vergisi
ÖTV	Devlet damga vergisi (Diğerleri)
Petrol ve dizel yakıt vergisi	Otomobil ve kendinden itmeli araçlar vergisi
Telif ücreti	Mineraller dışındaki doğal kaynakları kullanma izni için ödeme
Maden arama ve maden ruhsatı ücretleri	Yaygın olarak bulunan minerallerin kullanım ücretleri
Hava kirliliği ödemesi	Arazi ücretleri
Damga vergisi (Moğolistan Damga Vergisi Kanunu Madde 11.2)	Silah vergisi
Su kirliliği ücreti	Başkent vergisi
Petrol yağı rezervi kullanımı vergisi	Köpekler için vergi
Petrol arama ve lisans ücretleri	Veraset ve intikal vergisi
	Atık hizmetleri için ödeme
	Doğal kaynakların kullanım ücretleri

Vergi İdaresi

Moğolistan'da vergiden sorumlu en üst kurum Maliye Bakanlığı Vergi Genel Müdürlüğüdür. Şirketler Moğolistan Devlet Kayıt Genel Müdürlüğünde şirket kaydı yaptırdıktan sonra kendi bağlı olduğu il ilçe vergi dairelerinde Vergi Genel Müdürlüğü sistemine kaydolmakla yükümlüdür.

Beyanname

Tablo 6 Vergi beyannameleri ve teslim etme süreleri

Vergi türü	Beyanname süresi	Beyanname teslim tarihi
Kurumlar vergisi	Her ayın 25'ine kadar	Dönemlik beyanname, bir sonraki dönemin ilk ayının 20'sine kadar, yıllık beyanname ise bir sonraki yılın şubat ayının 10'una kadar verilir.
Kişisel gelir vergisi (şirket çalışanı için)	Her ayın sonuna kesilir ve bir sonraki ayın 10'una kadar beyan edilir	Dönemlik beyanname, bir sonraki dönemin ilk ayının 20'sine kadar, yıllık beyanname ise bir sonraki yılın şubat ayının 10'una kadar verilir.
Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)	Her ayın 25'ine kadar	Bir sonraki ayın 10'una kadar
Katma Değer Vergisi (KDV)	Bir sonraki ayın 10'una kadar	Bir sonraki ayın 10'una kadar

Muhasebe Kayıtları

Moğolistan Vergi kanunlarına göre vergi mükellefleri, muhasebe kaydını usulüne uygun tutma ve kanunda belirtilen süre içinde beyan etmekle yükümlüdür.

Verginin Hesaplanması

- Kurumsal gelir vergileri: 3 milyar MNT'ye kadar gelir için %10; 3 milyar MNT'yi aşan gelir için %25,
- Kişisel gelir vergisi %10,
- KDV %10,
- Gümrük vergisi %15,5 (KDV Dahil → Gümrük vergisi %5 (çoğu ürün grubunda) + KDV %10),
- SSK vergisi: İşveren için %12,5; çalışan için %11,5 oranında vergi uygulanmaktadır.

Amortisman

Amortisman binalar için 40 yıl, makine ve ekipman için 10 yıl, bilgisayar donanımı için 3 yıl, diğer aktifler için 10 yıl ve maddi olmayan varlıklar için 10 yıldır.

Diğer Hükümler

Türkiye ve Moğolistan arasında 12 Eylül 1995 tarihinde (Resmî Gazete Tarihi: 30.12.1996, Resmî Gazete No: 22863) imzalanan ve 1 Ocak 1997 uygulanmaya başlayan "Moğolistan ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması"

Vergiden Muafiyet

Moğolistan Yatırım Kanununa göre yatırımcılara sağlanan yatırım teşvikleri, vergi teşviki veya vergi dışı teşvik olarak ikiye ayrılır. Vergi teşviki konusunda Moğolistan Bakanlar Kurulu kararıyla büyük çaplı yatırımlar ve öncelikli gelişim sektörlerinde yapılacak yatırımlar için vergi muafiyeti tanınabilmektedir. Örneğin Yatırım kanununun 11. maddesinde: "...Aşağıda belirtilen durumlarda ithal edilen teknik donatımları inşaat yapım süresince gümrük vergisinden muaf tutularak, katma değer vergisi 0(sıfır)'a kadar indirilerek hesaplanabilir: 11.2.1. İnşaat malzemeleri, petrol, tarımsal işleme ve ihracat ürünlerine yönelik fabrika kurmak; 11.2.2. Nano, biyo ve yeni teknoloji içeren fabrika kurmak; 11.2.3. Enerji santrali ve demir yolu inşa etmek..." denilmektedir.

Moğolistan Vergi kanunlarına göre aşağıdaki gelirler, vergiden muafır:

- Devlet bono ve tahvillerinden elde edilen faiz gelirleri
- Moğolistan topraklarında petrol sanayinde üretim paylaşımı sözleşmesi ile üretim yapan vergi mükelleflerinin/şirketlerin kendi payının satışından elde edilen gelirler,
- Üyelerinin ürünlerinin satışına aracılık eden kooperatiflerin gelirleri,
- Moğolistan sınırları içinde KOBİ'ye yönelik makine ve ekipman imalatı, yedek parça imalatı, imalat ve satıştan elde edilen gelirler (Listesi Bakanlar Kurulu tarafından onaylanır.),
- Moğolistan'dan finanse edilen kaynaklarla doğrudan veya online şekilde yapılan iş veya hizmet gelirleri,
- Doğal rezervleri tasarruflu kullanma, çevre kirliliği, atıkları azaltma ve doğaya zararsız teknik cihazların satışından elde edilen gelirler (Listesi Bakanlar Kurulu tarafından onaylanır.),

- Serbest bölgeler için yapılan enerji ve ısı kaynağı, elektrik hatları ve su temini, kanalizasyon, yollar, demiryolları, havaalanları, haberleşme ağları gibi altyapıya yönelik 500 bin ABD doları veya daha fazla yatırım yapan şirketlerin serbest bölgeden kazandığı gelirin yaptığı yatırımın %50'sine eşit gelirleri,
- Serbest bölgede depolama ve taşıma tesisleri, oteller ve turistik tesisler, ithalatı ikame edecek ve ihracata yönelik üretim yapan fabrikanın kuruluşu için 300 bin ABD doları veya daha fazla yatırım yapan şirketlerin serbest bölgeden kazandığı gelirin yaptığı yatırımın %50'sine eşit geliri.

Diğer Vergiler

- Temettü gelirlerine %10, telif hakkı gelirlerine %10,
- Şans oyunları ve piyango gelirlerine %40,
- Erotik yayınlardan (dergi, kitap ve video) elde edilen gelirlere %40,
- Taşınmazların satışından elde edilen gelirlere %2,
- Faiz gelirlerine %10,
- Hak satışından elde edilen gelirlere %30,
- Bilimsel, edebi ve sanat eserleri, yeni buluş ve prototip ürünler, tasarım, organizasyon, spor müsabakaları, kültürel faaliyetler, spor müsabakaları ve kültürel faaliyetlerde kazanılan ödül ve mükafatlardan elde edilen gelirlere %5,
- Yabancı şirketlerin yurt dışına kar transferine %20

oranında gelir vergisi uygulanmaktadır. Ayrıca, yabancı şirketin feshedilmesi durumunda bankada kalan bakiye kar olarak addedilmekte ve bu tutar üzerinden kar transferi yapılırken %20 oranında gelir vergisi tahsilatı yapılmaktadır.

1.2.3.Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Moğolistan'da sigorta uygulaması 30 Nisan 2004 tarihli Sigorta Kanuna göre düzenlenir.

Genel anlamında zorunlu ve isteğe bağlı olmak üzere 2 tür sigorta sistemi vardır.

Zorunlu sigorta türleri (çalışanlar için):

1. Sosyal güvenlik sigortası
2. Sağlık sigortası
3. Sürücü sorumluluk sigortası (araç sahibi olanlar için)

İsteğe bağlı diğer sigorta türlerine araç sigortası, mülkiyet sigortası, sağlık sigortası, hayat sigortası, yurt dışı seyahat sigortası vb. girer.

31 Mayıs 1994 tarihli Moğolistan Sosyal Sigorta Kanununa göre işveren ve çalışanın ödeyeceği sigorta prim oranı aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir. 14 Nisan 2017 tarihinde bahse konu kanunda yapılan ek değişiklikle, IMF kredi programına uyum süreci kapsamında 3 yıl içinde aşamalı olarak primlerin artırılmasına karar verilmiştir. 1 Ocak 2021 tarihinden itibaren işveren ve çalışanın ödeyeceği prim oranları %1 oranında artırılarak toplam prim oranı %24'ten %26'ya çıkartılmasına rağmen 11

Haziran 2021 tarihli ve Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Değişiklikler Hakkında Kanun Değişikliği çerçevesinde prim tutarları yeniden %24'e düşürülerek eski vergilere dönülmüştür.

Tablo 7 İşveren ve çalışanın ödeyeceği sigorta prim oranları

Sosyal sigorta türü	İşveren prim payı (yüzde)	Çalışan prim payı (yüzde)
Emeklilik sigortası	9,5	9,5
Yardım sigortası	1,0	0,8
Sağlık sigortası	2,0	2,0
İşsizlik sigortası	0,2	0,2
İş kazası sigortası	0,8-2,8	0
Toplam prim tutarı	12,5	11,5

Ayrıca, 7 Mart 2018 tarihinde Moğolistan Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında "Türkiye Cumhuriyeti ile Moğolistan Arasındaki Sosyal Güvenlik Anlaşması" imzalanmış ve 30 Ekim 2018 tarihinde TBMM tarafından onaylanmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde, Moğolistan Sosyal Güvenlik Kurumlarına SSK primi ödeyerek çalışan bir Türk vatandaşı, çalıştığı yıllarını Türkiye'de çalışmış olarak saydırabilmekte ve emeklilik için istenen çalışma yılına ektelebilmektedir. Ancak, bu anlaşma kapsamında sağlık sigorta hizmetini karşılıklı tanıma ibaresi yer almamaktadır.

Kamu sigorta kurumları:

1. Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü, <http://www.ndaatgal.mn>
2. Sağlık Sigortalar Genel Müdürlüğü, <http://www.emd.gov.mn/>

Başlıca özel sigorta şirketleri:

1. Mongol Insurance, <https://www.mongoldaatgal.mn>
2. Mandal Insurance, <https://mandal.mn/>
3. Ard Insurance, <https://arddaatgal.mn/>
4. Nomin Insurance, <https://daatgal.nomin.mn/>
5. Practical Insurance, <https://www.practical.mn/>
6. Tenger Insurance, <http://tengerdaatgal.mn/>
7. Bodi Insurance, <https://bodi-insurance.com/>
8. Khaan Insurance, <https://www.khaandaatgal.mn/>
9. Mig Insurance, <http://mig.mn>
10. National Life Insurance, <https://nlic.mn/>

2. Potansiyel Yatırım Alanları

2.1. Madencilik Sektörü

Moğolistan için en önemli sektör, ülkenin kalkınmasının lokomotifi olan madencilik sektörüdür. Moğolistan, benzeri görülmemiş bir büyüme potansiyeli vaat eden önemli doğal kaynaklara ve minerallere sahiptir. Dünyanın önde gelen maden kaynaklarına sahip ülkelerden biri olan Moğolistan; altın, bakır, kömür ve florit mineral rezervleri açısından dünyada ilk 10'da yer almaktadır. Ayrıca, çinko, demir, petrol, uranyum, nadir toprak oksitleri, tungsten, molibden, kaya petrolü, mermer gibi yaklaşık 80 farklı mineralden oluşan önemli rezervlere sahiptir.

Tahmini 1,3 trilyon ABD doları mineral rezervleriyle ve ülkenin yalnızca %4,5'ini kapsayan arama ruhsatlarıyla Moğolistan, halkının yaşamlarını maddi olarak iyileştirmek için geniş kaynaklara sahiptir.

Moğolistan, dünya rezervlerinin %16,8'ini oluşturmaktadır. Moğolistan'ın madencilikteki ani çıkışı, 2010 yılında Rio Tinto'nun güney Gobi Çölü'ndeki bir maden projesi olan Oyu Tolgoi'ye yatırım yapmasıyla başladı. İlk canlanmanın ardından 2011 yılında, Moğolistan ekonomisinin %17,3 oranında büyüdüğü görüldü. 2011 ve 2015 yılları arasında GSYİH'sı yıllık ortalama %10,3'lük bir büyüme oranına sahipti. Bu, Moğolistan'ı o zamanlar dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri haline getirdi. Bu canlanma, büyümenin %1,5'e düştüğü 2016 yılında akamete uğradı. Bu durum, Moğolistan'ın bu sektöre ne kadar bağımlı olduğunu gösteren düşük emtia fiyatlarından kaynaklanıyordu.

2021 yıl sonu itibariyle madencilik sektörü, Moğolistan GSYİH'nın %24'ünü, ulusal bütçe gelirinin %29,6'sını, brüt endüstri üretiminin %69'unu ve ihracat kazançlarının %93'ünü oluşturmaktadır⁶.

Salgın öncesinde yılda 30 milyon tonun üzerinde kömür ihraç eden Moğolistan, 2021'de 16.138 bin ton kömür ihraç etti. Özellikle Çin ile olan sınırların kapanmaları nedeniyle maden ihracatı hacmindeki düşüşe rağmen, dünya pazarındaki yüksek emtia fiyatları ve pandemiye verilen tepki sonucunda 2021 yılında ihracattan elde edilen gelir önceki yıllara benzer gerçekleşti. Örneğin, ülke 2018 yılında 36.265 bin ton kömür ihraç ederek 2,8 milyar ABD doları, 2019 yılında 36.604 bin ton kömür ihraç ederek 3,1 milyar ABD doları, 2020 yılında 28.677 bin ton kömür ihraç ederek 2,1 milyar ABD doları kazandı. 2021 yılında ise 16.138 bin ton kömür ihracatı gerçekleştirirken 2,8 milyar ABD doları kazanç elde etti.

2021'de bakır konsantresinin fiyatı diğer emtia fiyatlarına benzer şekilde oldukça yükseldi. 2017 yılında 1.447 bin ton bakır konsantresi ve cevheri ihraç ederek 1,6 milyar ABD doları gelir elde ederken, 2021 yılında 1.283 bin ton bakır satışı ve 2,9 milyar ABD doları gelir elde etti.

Kömür ihracatının %85'i Gashuunsukhait ve Shiveekhuren sınır kapılarından, konsantre bakır ihracatının %54'ü Gashuunsukhait üzerinden ve %46'sı Zamiin-Uud sınır kapısından gerçekleştirildi.

Aynı zamanda, 2021 yıl sonu itibariyle Moğolistan'a yapılan doğrudan yabancı yatırımların %77'si madencilik sektörünü hedef almakta, dünyanın dev maden şirketleri ülkedeki maden sektörüne yatırım yapmakta veya devletin stratejik saydığı rezervlerin yatırım ihalesini kazanmak için kıyasıya mücadele etmektedirler. Ölçekler çok büyük olmamakla birlikte çeşitli büyüklüklerde maden rezervleri bulunmaktadır, ancak madencilik sektörünün yüksek risk içerdiği bilinen bir gerçektir. Türk madencilik sektörü şirketlerinin de bugüne kadar Moğolistan'a ilgisi olmamıştır. Sektör, dünyadaki ve özellikle en büyük alıcı Çin'deki ekonomik ve siyasal gelişmelerden, emtia fiyatlarındaki dalgalanmalardan etkilenmeye çok açıktır.

Buna ilave olarak, madencilik sektörlerinde bir gerileme olması durumunda en çok hangi ülkelerin zarar göreceğini gösteren Investment Monitor'un Madencilik Güvenlik Açığı Endeksine göre, Moğolistan, Zambiya ve Avustralya, madencilik krizine karşı en savunmasız üç ülke olarak endeksin başında yer almaktadır⁷.

⁶ Maden ve Ağır Sanayi Bakanlığı

⁷ Investment Monitor, Madencilik Güvenlik Açığı Endeksi, <https://www.investmentmonitor.ai/sectors/extractive-industries/mongolia-and-australia-among-countries-that-will-suffer-the-most-in-a-mining-downturn>

Diğer taraftan, Moğolistan'da bulunan dev maden şirketlerinin yıllık mal ve hizmet alımları milyar dolar civarına ulaşmaktadır. Örneğin; Moğolistan'ın en büyük özel sektör işvereni ve en büyük yabancı yatırım kaynağı olan "Oyu Tolgoy madeni", Moğolistan'ın başkenti Ulanbator'dan 550 km uzaklıkta Gobi bölgesinde, Umnugobi vilayetinde bulunan bakır ve altın madenidir. Bu maden, dünyanın en büyük ve yüksek kalite kullanılmamış bakır yatağına sahiptir. Oyu Tolgoy Projesi için Oyu Tolgoy 2010 ile 2020 arasında ülke içinden 11,6 milyar ABD dolarlık mal ve hizmet satın alımı gerçekleştirilmiştir. 2020 yılında vergi, harç ve diğer masraflar olarak 294 milyon ABD doları ödemiştir. Oyu Tolgoy projesinin tanıtımı ve çalışma ilkelerini şeffaf olarak tanıtmak amacıyla her yıl "Oyu Tolgoi Supplier Expo" adı altında tedarikçiler günü düzenlenmekte ve bu organizasyon sırasında yıllık yaklaşık 300 milyon ABD doları tutarındaki mal ve hizmet satın alımı hakkında geniş bilgi sunulmaktadır. İlgili duyabilecek Türk firmaları, tedarikçiler için düzenlenecek olan organizasyonlara katılmak ve daha fazla bilgi almak için <http://ot.mn/supplier-expo-2018/> uzantılı web sayfasını ziyaret edebilir ve Oyu Tolgoy Projesi Satın Alma Müdürlüğü ile iletişime geçebilirler (İletişim Bilgileri: E-posta: procurement@ot.mn, Tel: +976 11 331 880 (ext.6000) Faks: +976 11 331 890 Kayıt Adresi: <https://www.ot.mn/register-as-a-suppliers/>).

Madencilik sektörü, finansal adalet ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak sistemler ve standartlar ile düzgün bir şekilde yönetilirse, faydaları Moğolistan için dönüştürücü olabilir, ekonomik büyümeyi hızlandırabilir ve yüzbinlerce insanı yoksulluktan kurtarabilir.

2.2. Enerji Sektörü

Diğer önemli bir alan enerji sektörüdür. Moğolistan, yenilenebilir enerji kaynaklarından rüzgâr ve güneş enerjisi bakımından elverişli bir ortama sahiptir. Ülkenin çoğu bölgesinde güneşli gün sayısı, 270 ila 300 gün arasındadır ve ortalama güneş ışığı süresi 2.250-3.300 saattir. Yıllık ortalama güneş enerjisi miktarı 1.400 kWh / m²'dir ve güneş yoğunluğu günde 4,3-4,7 kWh / m²'dir. Rüzgâr enerjisi için ise toplam ülke alanının %10'unun çok elverişli olduğu belirtilmektedir⁸. Ülkenin toplam rüzgâr ve güneş enerjisi potansiyelinin yılda 2.600 gigawatt (GW) kurulu kapasiteye veya 5.457 terawatt-saat temiz elektrik üretimine eşdeğer olduğu tahmin edilmektedir. Söz konusu miktar, ülkenin enerji talebini karşılamak için yeterlidir (2018 itibarıyla yaklaşık 1,2 GW) ve kuzeydoğu Asya'nın bölgesel enerji talebini uygun bir iletim altyapısıyla karşılayabilir.

Diğer taraftan, Moğolistan'ın bir enerji ülkesi/merkezi olma hedefi vardır. 2020 yıl sonu istatistiklerine göre, Moğolistan elektriğinin toplam yüzde 80,7'sini yurt içinde üretiyor, kalan yüzde 19,3'ü ise ithal elektrikle sağlanıyor. Özellikle yoğun saatlerde, 19:00-22:00 arası, Rusya'dan kısa bir süreliğine elektrik alınırken, Oyu Tolgoy, elektriği İç Moğolistan'dan alıyor. Oyu Tolgoy'un madencilik faaliyetlerindeki elektrik ihtiyacının ülkenin merkezi elektrik şebekesinden sağlanmasına ilişkin anlaşma 2022 Ocak ayında sağlandı.

Şu anda, madencilik şirketi Çin'den her yıl ortalama 170 MW veya 1,3 milyar kWh elektrik ithal ediyor. Anlaşmanın yılda en az 120 milyon ABD doları değerinde elektrik sağlanacak şekilde 20 yıllığına yapılması ve bu kapsamda Tavantolgoy'da dört yıl içerisinde tamamlanacak bir elektrik santrali kurulması planlanıyor. Bu süre zarfında, madencilik şirketinin gücünü, İç Moğolistan Power International Cooperation Company of China'dan almaya devam etmesi öngörülmüyor.

⁸ Kaynak: Moğolistan Enerji Bakanlığı

Gobi bölgesinde kömürden ve güneş enerjisinden elektrik üretilmesi, diğer bazı bölgelerde rüzgâr santralleri kurulması ve üretilen enerjinin iç talep karşılandıktan sonra Kuzeydoğu Asya Entegre Güç Sistemine katılarak Çin, Japonya ve Güney Kore'ye satılması hedeflenmektedir. Bu alana yatırım yapmak isteyen yabancı şirketlerin temel beklentisini, enerji satış fiyatlarının serbestleştirilmesi oluşturmaktadır. Halen iç piyasada ısı ve elektrik satış fiyatı, maliyetin altında gerçekleşmektedir. Maden yatırım bölgelerindeki enerji ihtiyacının karşılanması için yap-işlet-devret modeliyle enerji projeleri planlanmakta ve bazılarının ihalesi yapılmaktadır. Büyük madenlerin yatırımcıları kendi ihtiyacı olan enerjinin üretimine yönelik yatırımları kendileri gerçekleştirmeyi planlamaktadır. Enerji açığı çok yüksektir. Gobi'deki maden yatırımlarının elektrik ihtiyacı Çin'den sağlanmaya çalışılmaktadır. Fiyatlandırma ile ilgili gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra şirketlerimiz açısından enerji üretim yatırımları, kazançlı görülmektedir. Ancak, madencilik sektörü için geçerli olan riskler benzer olan bu sektör için de geçerlidir.

Diğer taraftan, Moğolistan, taş kömürü ihracatının artırılması için öncelikle kömür taşımayı öngören bir demiryolu inşa etmeyi planlamaktadır. Ülkenin her yıl kamyonla taşıdığı ortalama 36 milyon ton taş kömürünün demiryolu ile 66 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Çin'in çelik üretiminde önemli bir bileşen olan koklaşabilir taş kömürü ithalatı ise 2021 yılında, 2020'ye göre yüzde 24,6 düşüşle, 54,7 milyon ton oldu. Ayrıca; Moğolistan, Hindistan'dan uzun vadeli düşük faizli kredi ile bir petrol rafinerisi inşa etmekte olup tesisin 2024 yılında devreye alınması beklenmektedir.

2.3. Tarım ve Hayvancılık Sektörü

Moğolistan'da bitkisel üretim, yağ bitkileri, patates ve sebzelerin yanı sıra buğday, arpa, yulaf, çavdar, karabuğday gibi tahıllara odaklanır. Sadece birkaç aylık bir büyüme mevsimi, yüksek rakımlar, sıcaklıkta aşırı dalgalanmalar, uzun kışlar ve düşük yağış gibi tarımsal gelişme potansiyelini sınırlayan birçok engel vardır.

Hasat sonrası süreçler ve kaliteli tarım ürünlerinin üretimi alanlarında da zorluklar yaşanmaktadır. Moğolistan'daki gıda ve tarım değer zinciri zayıftır. Ulusal gıda kontrol sisteminin kapasitesi ve gıda güvenliği standardının uygulanması yetersizdir ve ülke ürünlerin ihracatını desteklemekte güçlük çekmektedir. Hammadde, işleme ve dağıtımdan üretimin tüm aşamalarında katma değeri ele alan güvenilir sistemlere çok fazla yatırım yapılması gerekmektedir. Bu ayrıca son kullanıcılara rekabetçi tedarik, depolama, işleme, paketleme, nakliye ve satış da içermektedir.

Diğer taraftan, 20 Aralık 2012 tarihli Moğolistan Gıda Yasası'nın "Gıda ihracatı ve ithalatı için aranan şartlar" başlıklı 11. Maddesinin 11.2.3 paragrafında "İthal edilen gıdanın raf ömrünün üçte ikisi geçerli olacaktır" ifadesi yer almakta olup Türk gıda ürünlerinin ihracatı yapılırken Moğolistan gümrük kapılarında herhangi bir sorunla karşılaşılmaması için tüketim süresine özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir.

Moğolistan aynı zamanda bir hayvancılık ülkesidir. 2021 yılsonunda hayvan stoku 67,3 milyon baş olmuştur. 2021 yılsonu itibariyle hayvan sayısı (baş) ve toplam içindeki payları şu şekildedir; At: 4,3 milyon (%6,4), Sığır: 5,0 milyon (%7,4), Deve: 453,8 bin (%0,7), Koyun: 31,1 milyon (%46,2) ve Keçi: 27,7 milyon (%39,4)⁹. IMF verilerine göre, Moğolistan'daki hayvancılık endüstrisi, tarımsal üretimin yaklaşık yüzde 90'ını ve diğer tüm sektörlerden daha fazla olmak üzere istihdamın %25'ini

⁹ Kaynak: Moğolistan Ulusal İstatistik Ofisi (NSO)

oluşturmaktadır. Ancak, hayvancılık sektörü son zamanlarda sıcak, kuru yazlar, aşırı otlatma, artan saman ve yem talebi, arazi bozulması, sık sık toz fırtınalarının meydana gelmesi, çölleşme, şap hastalığı ve yavruların daha düşük hayatta kalma oranları gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Hayvancılığın yaygın olması nedeniyle deri, yün, kaşmir, et ve sakatat alanlarında yapılacak endüstriyel faaliyetler önemli bir yatırım ve ticari fırsat olarak görülmektedir. Yüksek hayvan stokuna rağmen ülkede uluslararası standartlarda et işleme tesisi bulunmamaktadır. Et işleme tesisleri kurularak, et ve sakatatların dünyaya pazarlanması önem atfedilen ekonomik faaliyetlerden biri olarak görülmektedir.

Son zamanlarda ülkede özellikle helal et kesim ve işleme tesisleri kurularak başta İslam coğrafyasına işlenmiş et ihracatı yapılması konusunda Moğol firmalarının bir ilgisi bulunmaktadır.

2.4. Turizm Sektörü (Sağlık Turizmi)

İki ülke arasındaki tarihi bağlar da göz önüne alındığında ata yurdu olan ve yüksek turizm potansiyeli bulunan Moğolistan hem Türk hem de yabancı turistler açısından önemli bir hedef varış yeridir. Bu bakımdan, turistik tesis yatırımları iki ülke arasındaki turizmin gelişimine de katkı sağlayabilecektir.

Ülkede özel hastaneler de dâhil sağlık hizmetlerinin seviyesinin son derece yetersiz olması nedeniyle özellikle ülkemizin sağlık alanında yaptığı dünya standartları seviyesindeki yatırımlar, sağlık çalışanlarının başta hekimler olmak üzere deneyim ve eğitim seviyesinin yanı sıra diğer ülkelere göre fiyat ve hizmet kalitesi düşünüldüğünde; ülkemizdeki sağlık olanakları hakkında farkındalık ve algı yaratacak tanıtımlar ve iş birlikleri sayesinde, sağlık turizmi açısından orta üst gelir grubundaki 15 binden fazla Moğol vatandaşının ülkemize kolaylıkla çekilebilmesi mümkün görülmektedir. Bilhassa Moğol hastalar tanı ve teşhis için ülkemizi ziyaret etmektedirler.

2.5. İnşaat Sektörü

İnşaat sektörü düşünüldüğünde, Moğolistan'ın konut açığı oldukça yüksektir. Başkent Ulanbator'un nüfusunun yarıya yakını çadır semtlerde yaşamaktadır. Buna karşılık lüks ve metrekaresi büyük konutlar hala müşterisini beklemektedir. İhtiyacın fazla olmasına rağmen çadır semtlerde yaşayan vatandaşların alım gücünün düşük olması nedeniyle yapılan bazı konutlar satılamamakta ve müteahhit firmaların ellerinde stok fazlası bulunmaktadır. Moğol vatandaşların ev sahibi olmalarını kolaylaştırmak için devlet destekli uygun koşullu kredi imkânları sağlanmaktadır. 2010-2013 yılları arasında madencilik sektörünün etkisiyle hızla büyüyen Moğolistan'da özellikle başkent Ulanbator'da konut fiyatları zirve seviyelerine ulaşmış fakat 2014-2015 yıllarında etkili olan ve kısmi etkisini devam ettiren ekonomik kriz dolayısıyla piyasada hareketlilik azdır. Bunun yanında ekonomik alanda yaşanabilecek ufak bir hareketlilik konut piyasasının canlanmasına doğrudan katkı sağlayacaktır. Bu nedenle müteahhitlik firmalarımızın Moğolistan inşaat sektörünü yakından takip etmesinde büyük yarar olduğu düşünülmektedir.

Lüks sayılan bazı siteleri inşa eden Güney Kore ve Japon şirketleri dışında konut üretimi yerel şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir. Üst gelir grubu için üretilen yapıların standartları oldukça düşüktür. Türk inşaat firmalarının pazara girmesiyle pazardaki standart ve lüks algısını derinden sarsacağı ve dolayısıyla Türkiye kalite ve standartlarının çok kısa bir süre içerisinde pazarda en üst konuma yerleşeceği düşünülmektedir. Orta ve alt gelir grubuna hitap eden yapıların ise kentsel dönüşüm kapsamında arsa sahiplerinin ilave para ödmeden konut sahibi olması yoluyla yapılmasının daha etkili olacağı görülmektedir.

Özellikle pandeminin etkisiyle Çin sınırının uzun süreli kapalı kalmasından dolayı Moğol firmaların ülkemizden inşaat malzemeleri satın alma iştahı oldukça artmış, ülkemizde düzenlenen yapı ve inşaatla ilgili fuarlara katılan Moğol firma sayısında artışlar yaşanmıştır. İnşaat malzemelerinin Moğolistan için uzun dönemli önemli bir ihracat alanı olacağı düşünülmektedir.

2.6. Sanayi ve Üretim Sektörü

Moğolistan'da sanayi ve üretim neredeyse yok denecek kadar azdır ve üretimin de çoğu KOBİ'ler kanalıyla gerçekleştirilmektedir. Ülkedeki iklim koşullarının da sert ve kışların uzun olması nedeniyle tarımsal faaliyetler gerçekleştirilememekte; patates, soğan, sarımsak, havuç, lahana dışında sebze ihtiyaçlarının çoğu karşılanamamaktadır. Bu nedenle, sebze ve meyvede tamamen ithalata bağımlı bir ülke konumundadır. Bu hususta, son zamanlarda özellikle sebze üretiminde kendine yeten bir ülke olma konusunda seracılık faaliyetlerine ve yatırımlarına hız verilmiş durumdadır.

2.7. Havayolu Ulaşımı

THY'nin İstanbul-Ulanbator-İstanbul seferleri, 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren haftada 3 frekans doğrudan, geniş gövdeli, kargo kapasitesi bulunan uçaklarla gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Kargo kapasiteli direkt uçuşların başlamasıyla, iş adamlarımızın rahatlıkla ve yüksek konfor ile Moğolistan'a erişim sağlayabilmesinin yolu açılmış olup, bu durumun navlun ve uçak biletleri ücretlerinde önemli oranda düşüşler sağlaması ve ihracatımıza olumlu yansımaları beklenmektedir. Ayrıca, ithalat ülkesi olan Moğolistan, birçok kaliteli Türk ürününü rekabetçi fiyatlarla Türkiye'den hızlı bir şekilde temin edebilecektir. Bu durum, sadece mal ticaretinde olumlu gelişmelerin önünü açmayacak, aynı zamanda hizmet ticaretinde (turizm, sağlık vb) de yeni iş birlikleri ve yatırım fırsatlarını sunacaktır.

2.8. İkili ve Çok Taraflı Ekonomik ve Ticari Anlaşmalar (STA vb)

Moğolistan'ın yürürlükte bulunan iki serbest ticaret anlaşması (STA) olup ilki Japonya ile 2015 yılında yapılan ve 2016 yılında yürürlüğe giren Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA)'dır. İkincisi ise Moğolistan Parlamentosu tarafından 12 Aralık 2019 yılında onaylanan Asya-Pasifik Ticaret Anlaşması (APTA- Çin, Güney Kore, Hindistan, Laos, Sri Lanka, Bangladeş) olup 2009 yılından itibaren katılımına ilişkin uzun bir müzakere ve iç prosedürlerin ardından, Moğolistan, 29 Eylül 2020 tarihi itibarıyla resmi olarak Anlaşmanın yedinci üyesi olmuştur. Moğolistan, 2,6 milyardan fazla tüketiciye sahip bir pazara hitap eden bu anlaşmaya taraf olarak 6 muhatap üye ülkeye 10.667 çeşit üründe %5 ila %100 oranlarında tarife indiriminden yararlanarak ihracat yapabilme imkanına kavuşacaktır. Bu anlaşma, 1 Ocak 2021 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca, Moğolistan'ın Güney Kore ile EPA müzakereleri devam etmektedir. En büyük ekonomik partneri Çin'in yanı sıra Avrasya Ekonomik Birliği (EAEU- Rusya, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan Ermenistan) ile de STA imzalanması konusunda ön çalışmalarını sürdürmektedir.

Ülkemiz ile Moğolistan arasında ise "Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması", "Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması", "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma", "Gümrük Hizmetleri Alanında İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması" ve "Serbest Bölgeler Alanında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı" bulunmaktadır. Türk-Moğol Karma Ekonomik ve Ticaret Komitesi Toplantısı ise en son 2021 yılında 9'uncu kez düzenlenmiştir.

Diğer taraftan, Moğolistan, 2007 yılından beri Avrupa Birliği (AB)'nin GSP+ (genelleştirilmiş tercihler sistemi) ülkeler grubunda yer almakta ve 7200'den fazla ürün grubunda ürünlerini AB'ye gümrük vergisinden muaf olarak ihraç edebilmektedir.

Ülkemiz de AB'ye benzer şekilde Moğolistan'ı İthalat Rejimi kapsamında GSP ülkeleri içerisinde EAGÜ (en az gelişmiş ülkeler) grubunda değerlendirmektedir.

Moğolistan hükümet yapısında doğrudan ticaret bakanlığı bulunmamakta olup dış ticarete ilişkin hususlar, Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Ekonomik İşbirliği Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

2.9. Ülkenin Sunduğu Fırsatlara İlişkin Değerlendirme

Moğolistan'ın,

- Rusya ve Çin gibi büyük pazarlara komşu olması,
- Dünyadaki önemli maden rezerv sahalarına sahip ülkelerden birisi olması,
- Dünyadaki en kaliteli kaşmir üreticilerinden birisi olması,
- Sağlık, turizm, altyapı ve endüstri bölge ihtiyacının fazla olması,
- Yüksek büyüme eğilimi içerisinde olması (%5 ve üzeri)

Türk firmaları için birçok fırsat sunmaktadır.

Moğolistan'ın sanayisi ve tarım sektörü gelişmemiş olup, üretim çok kısıtlıdır. Bu nedenle, ülkedeki tüketimin ekseriyeti ithalat ile karşılanmaktadır. Yukarıda bahsedilen yatırım alanları dışında;

- Türk şirketlerinin ithalat ülkesi olan Moğolistan'da şirket kurup mağaza açarak başta mücevherat, inşaat malzemeleri, elektro termik cihazlar, radyatör, gıda ürünleri, tekstil, konfeksiyon, ev tekstili ürünleri, mobilya, beyaz eşya, küçük ev aletleri, mutfak eşyası, makine, temizlik ürünleri, ilaçlar, sağlık gereçleri, iş güvenliği elbise ve ekipmanları olmak üzere her türlü ürünün ticaretini yapmaları mümkün görünmektedir.
- İki ülke arasında ticari ilişkilerin artması için iş insanlarının karşılıklı ziyaretleri büyük önem taşımaktadır.
- İki ülke arasındaki uzaklık, nakliye sorunları ve nüfus azlığı gibi faktörlere rağmen, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri ile bu hususların aşılması mümkün olabilecektir.

2.10. Ülkenin Zayıf Noktalarına İlişkin Değerlendirme

Moğolistan'ın,

- Küçük ekonomi, emtia fiyatlarındaki ve Çin talebindeki değişikliklere karşı savunmasız olması,
- Denize çıkışı olmayan ve sadece iki ülkeye komşu bir kara ülkesi olması,
- Devasa arazi tahribatının olması, (sık sık toz fırtınalarının meydana gelmesi, çölleşmeye meyilli geniş çayırların %90'ı),
- Yüksek oranda yolsuzluk ve kırılgan yönetişimin bulunması (adalet, kamu harcamaları, KİT'ler, maden ruhsatları ve satın alma),
- Daha az kapsayıcı madencilik gelişimi nedeniyle artan eşitsizliklerle ilişkili riskler (2020'de nüfusun %28'i yoksulluk içinde yaşamaktadır),
- Dış şokları absorbe etmek için yetersiz döviz rezervi bulunması

ülkenin kırılğanlıklarını ortaya çıkarmaktadır.

Mali açığı azaltmak için 2017'de üç yıllığına kurulan IMF'nin Genişletilmiş Fon Kredi Kolaylığı kapsamındaki taahhütlere ve çabalara rağmen, ekonominin hala yüksek borç yükü altında olması, onu DYY, emtia fiyatları ve Çin talebini etkileyen dış şoklara karşı savunmasız hale getirmektedir. Ayrıca, kamu borcunun %90'ından fazlasının döviz cinsinden olması nedeniyle ülke döviz kurunda değer kaybına maruz kalmaktadır.

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

1.1. Genel

Moğolistan'da yabancı yatırım ilişkileri 3 Ekim 2013 tarihli Yatırım Kanununa göre düzenlenmektedir. 2013 yılında Moğolistan Hükümeti, hem 1993 tarihli eski Yatırım Kanunu'nu hem de 2012'nin Stratejik Sektörleri Yasası'nın yerini alan yeni bir yatırım kanununu kabul etti. Bu Yatırım Kanunu, aşağıda belirtilen hususlara odaklanmaktadır:

- Piyasaya girmek ve yerel bir şirket satın almak için onay bulunmamakta,
- Yabancı ve yerli yatırımcılar arasında ayırım gözetilmemekte,
- Hızlı kayıt süreci,
- İstikrar garantileri- Vergi istikrar belgesinin sağlanması,
- Yatırım dostu ve esnek koşullar.

Yatırım kanunu; vergi muafiyetleri, vergi kredileri, daha uzun vadeli toprağa sahip olma, yabancı çalışan kotasının artırılması, basitleştirilmiş vize düzenlemeleri gibi teşvikler sağlamaktadır. Yalnızca yabancı devlete ait kuruluşlar (madencilik, medya ve iletişim veya finans sektörlerinde en az %34 oranında mülkiyete sahip olanlar) resmi bir hükümet temsilcisinden onay almalıdır. Yatırım Kanunu'nda, yabancı bir devletin %50'yi aşan doğrudan veya dolaylı sahip olduğu kuruluşu, yabancı devlete ait bir kuruluş olarak nitelendirilmektedir.

Diğer taraftan, 28 Ocak 2010 tarihli Moğolistan'ın İmtiyazlar Kanunu'nun amacı, yatırımcılara devlet ve yerel mülkler üzerinde imtiyazlar verilmesi, imtiyaz sözleşmelerinin sonuçlandırılması, gözden geçirilmesi ve feshi, imtiyaz anlaşmaları ve uyuşmazlıkların çözümü konularında ihale düzenlenmesi ile ilgili hususları düzenlemektir.

Kamu-Özel Ortaklık (PPP) Stratejisi, aşağıdaki konulara yoğunlaşmaktadır:

- Hükümet tarafından önceliklendirilen projelerin uygulanmasını çekmek ve desteklemek,
- Özel sektörün kaynaklarına, teknolojisine ve yönetim yeteneklerine bağlı olarak ekonominin büyümesini yoğunlaştırmak,
- Özel sektörün hükümetin yatırım politikası ve stratejisine katılımını artırarak ekonomiyi serbestleştirmek.

2013 yılı Eylül ayında Moğolistan Hükümeti, "İmtiyaz / PPP projelerinin listesi" hakkındaki 317 sayılı Kararı onaylamıştır. Belirlenen imtiyaz sektörleri aşağıdaki gibidir:

- Altyapı ve İnşaat projeleri
- Otoyol projeleri
- Havaalanı projeleri
- Enerji sektörü projeleri
- Çevre sektörü projeleri
- Eğitim projeleri
- Sağlık, sanat, spor ve turizm projeleri
- Demiryolu projeleri

Moğolistan, 29 ülkeyle "Çifte Vergilendirme Önleme Anlaşması", 24 ülkeyle "Ticaret ve Ekonomi Genel Anlaşması" ve 42 ülkeyle "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması" ikili anlaşmaları imzalamıştır.

1.2. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

i)Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

7 Haziran 2002 tarihli Moğolistan Arsa Kanunlarına göre arsa sadece Moğolistan vatandaşlarının mülkiyetine verilebilmektedir. Bu nedenle yabancı uyruklu kişi arsa alamaz ama Moğolistan sınırları içinde istediği gayrimenkulü edinebilir. Buna karşılık anlaşmaya dayalı arsa kullanımı açıktır. Örneğin Moğolistan Yatırım yasası 12. maddesinde yatırıma yönelik vergi dışı destekler bölümünde “...yatırımcıya arsanın 60 yıl kadar süre ile anlaşmaya dayalı olarak zimmetlenmesine ve kullandırılmasına müsaade edilir, bu süre anlaşma çerçevesinde bir defaya mahsus olarak 40 yıl daha uzatılabilir” denilmektedir.

ii)Yabancı Sermaveli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar

Yatırım Kanununun 3.1.2. maddesine göre “bir yatırımcı”, Moğolistan’a yatırım yapan yabancı ve yerel yatırımcı anlamına gelmektedir. Bu çerçevede, yabancı sermayeli şirketlere veya yatırımcılara ekstra bir ayrımcılıkta bulunulmamaktadır.

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Yatırım Kanunu, vergi, arazi, serbest bölgeler ve yabancı işgücü kullanımı ile ilgili mevzuat yoluyla sağlanabilecek yatırımlara yönelik bir dizi teşvik sunmaktadır. İstikrar sertifikaları ve yatırım sözleşmeleri olmak üzere iki ana destek türü vardır.

Vergi istikrar sertifikaları: Ulusal Kalkınma Ajansı tarafından yatırım büyüklüğü veya yeri ile ilgili belirli kriterleri karşılayan yatırımcılara verilir. Sertifika, kurumlar vergisi, KDV, gümrük vergisi ve maden kaynakları telif haklarının geçerli oranlarını 5 ila 18 yıl arasında belirli bir süre boyunca korur. Bu oranlar yatırımcılara daha elverişli olacak şekilde değiştirilirse, yatırımcı bu tercih edilen oranları seçebilir.

Yatırım sözleşmeleri: 500 milyar MNT'yi aşan yatırımlar için ihraç edilmiştir. Vergi istikrarının yanı sıra ek finansal teşvikler ve faydalar konusunda müzakere etme imkânı da sağlarlar. Vergi istikrar sertifikaları için geçerli sürelerden az olmamak üzere geçerli olabilirler.

Şekil 2 Yatırım teşvikleri ve sunduğu avantajlar

Yatırım sözleşmesi	•500 milyar MNT üstü yatırımcılar
Vergi istikrar sertifikası	•KDV, Kurumlar vergisi, Gümrük vergisi, Royalty (Stok kullanım vergisi)
Serbest ekonomik bölgeler	•İlk 5 yıl vergi muafiyeti
Küçük ve orta ölçekli işletmeler	•Gümrük vergisi ve KDV muafiyeti

Aşağıda durumlarda ithal makine ve teçhizat, inşaat süresi boyunca gümrük vergilerinden muaf tutulabilir ve KDV "0" a kadar uygulanabilir:

- İnşaat malzemeleri, petrol, tarımsal işleme ve ihracat ürünleri için fabrika inşaatı,
- Nano, biyo ve yenilikçi (innovasyon) teknolojiler içeren ürünler için bir tesisin inşası,
- Enerji santralleri ve demiryolları inşaatı.

3 Ekim 2013 tarihli Yatırım Kanununa göre yatırımcıya sağlanacak yatırım destekleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

Yatırım Destekleri

Yatırımları destekleme şekilleri (10. madde)

10.1. Yatırımcılara verilecek yatırım destekleri, vergi ve vergi dışı olarak ikiye ayrılır:

a) Yatırımcıya vergi desteği (11. madde)

11.1. Yatırımcıya aşağıdaki şekillerde vergi desteği sağlanır:

11.1.1. Vergiden muaf tutmak,

11.1.2. Vergi teşviki sağlamak,

11.1.3. Vergilendirilebilir gelirden düşülecek amortisman giderini, hızlandırılmış metotlar ile hesaplamak,

11.1.4. Gelecekteki gelire aktararak vergiye tabi gelirden mahsup edilmek üzere zararı hesaplamak,

11.1.5. Çalışanın eğitim giderini vergiye tabi gelirden düşmek.

11.2. Aşağıda belirtilen durumlarda; ithal edilen makine ve teknik teçhizat gümrük vergisinden muaf tutulabilir ve inşaat işleri sırasında KDV oranı sıfır olabilir:

11.2.1. İnşaat malzemeleri, petrol, tarımsal işleme ve ihracat ürünlerine yönelik fabrika kurmak,

11.2.2. Nano, biyo ve yeni teknoloji içeren tesisler kurmak,

11.2.3. Enerji santrali ve demir yolu inşa etmek.

11.3. Bu Kanunun 11.1 ve 11.2 nci maddelerinde belirtilen yatırımcılara yönelik destekler, vergi mevzuatına göre düzenlenir.

b) Yatırıma yönelik vergi dışı destekler (12. madde)

12.1. Yatırımcılar vergi dışı yatırım desteklerini aşağıdaki şekilde edinebilir:

12.1.1. Sözleşmeye bağlı olarak 60 yıla kadar süre ile arsa kiralamak ve kullanmak, sözleşmenin asli şartı altında sözleşme süresini bir defaya mahsus 40 yıl daha uzatmak,

12.1.2. Serbest bölge, sanayi, teknolojik park alanında faaliyet gösterecek yatırımcıyı desteklemek, kayıt ve kontrollü geçişlerde imtiyazlı şekilde hizmet vermek,

12.1.3. Altyapı, bilim ve eğitim sektöründeki projeleri gerçekleştirmeye yönelik destek vermek, yabancı işgücü ve uzmanların sayısını arttırmak, işçi için ödenmesi gereken ücretten muaf tutmak ve gerekli izinleri imtiyazlı şekilde vermek,

12.1.4. Yenilik içeren projeleri finanse etme konusunda destek vermek, ihracata yönelik yenilikçi ürünlerinin üretiminin finansmanında garanti vermek,

12.1.5. Moğolistan'a yatırım yapan yabancı yatırımcılara ve aile üyelerine Moğolistan'ın yürürlükteki yasaları çerçevesinde çoklu giriş-çıkış vizesi ve oturma iznini vermek,

12.1.6. Yürürlükteki yasalarda belirtilen diğer destekler.

12.2. Vergi dışı yatırım destekleri; Arsa Kanunu, Serbest Bölge Kanunu, Sanayi ve Teknoloji Parklarının Yasal Statüsü Hakkında Kanun, Yenilik (İnovasyon) Kanunu, İşgücünü Yurtdışına Gönderme, Yurtdışından İşgücü, Uzman Almaya İlişkin Kanun ve diğer hukuki mevzuat uyarınca düzenlenir.

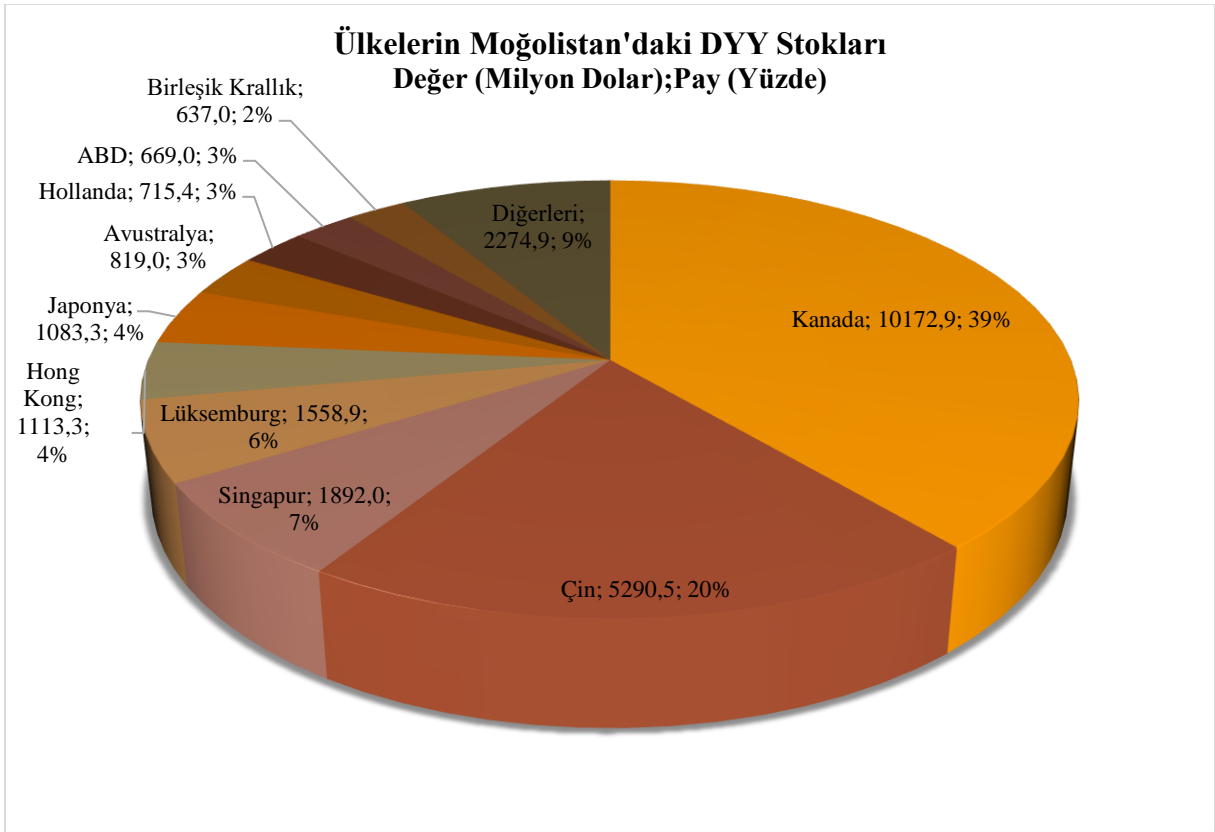

C. MOĞOLİSTAN'DAKİ YATIRIMLAR

Moğolistan Merkez Bankası'nın 2021 yıl sonu geçici verilerine göre Moğolistan'daki doğrudan yabancı yatırım (DYY) stoku, 26,2 milyar ABD doları olmuştur. %53,2'si (13,9 milyar ABD doları) öz kaynaklara yatırılırken, kalan %46,8'i (12,3 milyar ABD doları) ana şirketlerden kredi gibi borçlanma araçlarına yatırılmıştır. 2021 yılında bir önceki yıla göre Moğolistan'a gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım girdisi %5,1 artarak 130,8 milyon ABD doları olmuştur.

Moğolistan Merkez Bankası'nın 2021 yılı geçici verilerine göre en fazla DYY stoku 10,2 milyar ABD doları (%38,8) ile Kanada tarafından yapılmış olup onu sırasıyla Çin (5,3 milyar ABD doları, %20,2), Singapur (1,9 milyar ABD doları, %7,2), Lüksemburg (1,6 milyar ABD doları, %5,9) ve Hong Kong (1,1 milyar ABD doları, %4,2) izlemiştir. 2021 yıl sonu itibariyle toplam DYY stokunun yaklaşık üçte ikisi (%59,0) Kanada ve Çin kaynaklı olup DYY stokunda ilk 10 ülkenin ağırlığı %91,3'ü bulmaktadır. Ülkemiz ise aldığı %0,06 pay ve 15,9 milyon ABD doları toplam doğrudan yatırımı ile 31'inci sırada yer almaktadır.

Grafik 2 Ülkelerin Moğolistan'daki DYY Stok Değerleri ve Payları-2021 Yıl Sonu¹⁰

2021 yılının 4. çeyreğinde Moğolistan'a doğrudan yabancı yatırım girişleri 772 milyon ABD dolarına ulaşırken, yatırım ve kredi geri ödemesi çıkışları 163 milyon ABD doları oldu ve 609 milyon ABD doları net giriş gerçekleşmiş oldu.

Doğrudan yabancı yatırım girişleri bir önceki yıla göre 2 milyon ABD doları azalmıştır.

¹⁰ Moğolistan Merkez Bankası, <https://stat.mongolbank.mn/?lang=en>

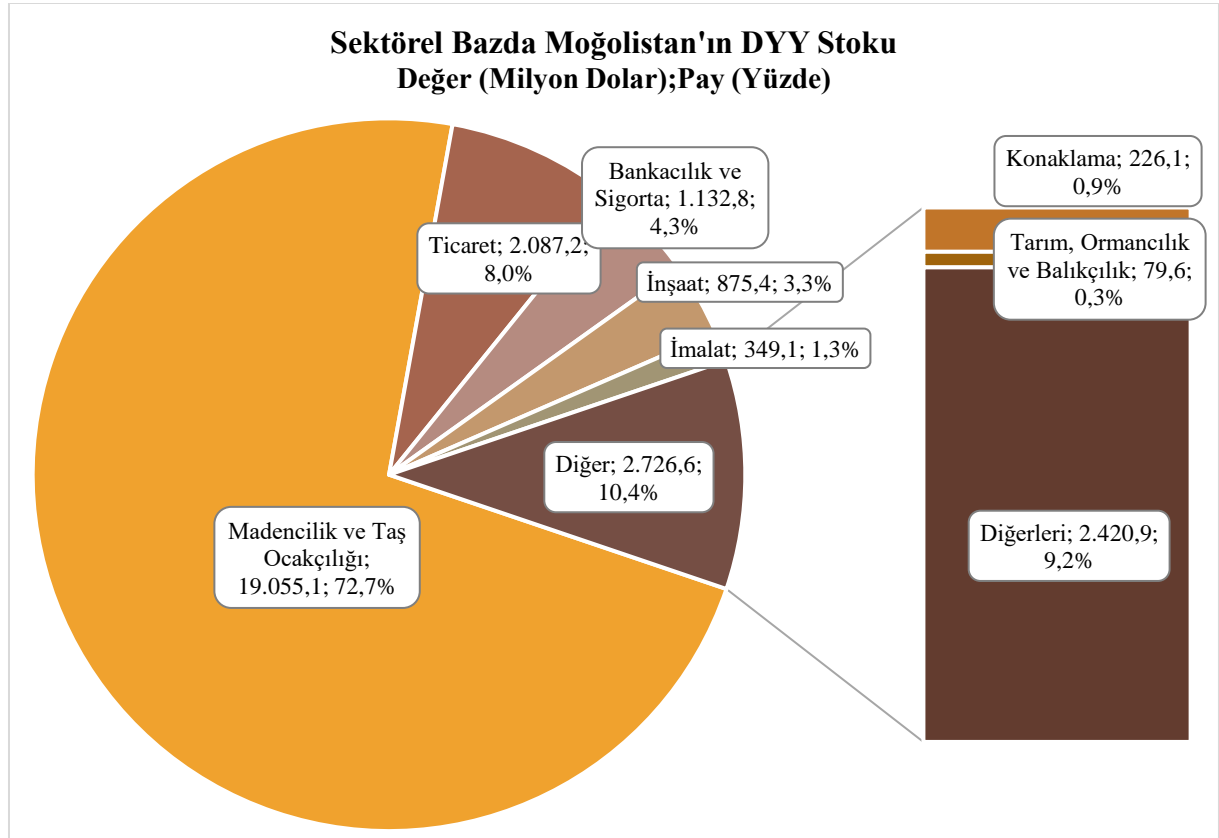
Ülkelere göre doğrudan yabancı yatırım girişleri 2021 yılının 4. çeyreğinde bir önceki yıla göre:

- Birleşik Krallık'ın yatırımı 105 milyon dolar artarak 132 milyon dolara,
- Lüksemburg'dan yapılan yatırım 12 milyon dolar artarak 40 milyon dolara,
- ABD'nin yatırımı 39 milyon dolar azalarak 18 milyon dolara,
- Kanada'dan yatırım 31 milyon dolar azalarak, 418 milyon dolara,
- Çin'den yatırım 33 milyon dolar azalarak, 60 milyon dolara ulaştı.

Moğolistan'a yapılan DYY, madencilik ve taş ocakçılığı sektöründe yoğunlaşmıştır. Madencilik ve taş ocakçılığı sektörünün 2021 yıl sonu itibariyle DYY stoku içerisindeki payı %72,7 olmuştur. DYY stokunda diğer önemli sektörler toptan ve perakende ticaret, bankacılık & sigortacılık faaliyetleri, inşaat ve imalat sektörleridir.

Grafikten de görüleceği üzere, Moğolistan'ın yatırım alanlarının farklılaştırılmasına ihtiyacı bulunmaktadır. Ekonominin genelinde olduğu gibi DYY'de belirleyici sektör madencilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 3 Sektörel Bazda Moğolistan DYY Stok Değerleri ve Payları- 2021 Yıl Sonu¹¹

Ekonomik sektörlerle göre doğrudan yabancı yatırım 2021 yılında bir önceki yıla göre:

¹¹ Moğolistan Merkez Bankası, <https://stat.mongolbank.mn/?lang=en>

- Toptan ve perakende ticaret sektörüne yapılan yatırım 46,0 milyon ABD doları azalırken,
- Madencilik sektörüne yapılan yatırım 352,9 milyon ABD doları,
- Bankacılık ve sigorta faaliyetleri sektörüne yapılan yatırım 11,6 milyon ABD doları ve
- İnşaat sektörüne yapılan yatırım sırasıyla 6,5 milyon ABD doları artmıştır.

Diğer taraftan, portföy yatırımları 2021 yılının 4. çeyreğinde bir önceki yıla göre 75 milyon ABD doları azalarak 24 milyon ABD doları fazla verdi.

2021'in 4. çeyreğinde Moğolistan'ın net uluslararası yatırım pozisyonu 39,0 milyar ABD dolarına ulaştı.

Moğolistan'ın dış varlıkları 8,2 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bunun %53'ü döviz rezervinde, %32'si diğer yatırımlarda, %10'u doğrudan yatırımda, %5'i portföy yatırımında kalmıştır.

Moğolistan'daki toplam yatırım veya yabancı kaynaklar 47,3 milyar ABD doları olurken, bunun %55'i doğrudan yabancı yatırım, %35'i diğer yatırım yükümlülüklerinde ve %10'u portföy yatırımında kalmıştır.

Doğrudan yabancı yatırımda kısa veya negatif pozisyon bir önceki yılın aynı dönemine göre %5 (1,7 milyar ABD doları) artmıştır.

D. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. İş Kültürü

Moğolistan piyasasına girmek için pazar araştırması ve yazışmalar yapıldıktan sonrasında yerinde ziyaret ve yüz yüze görüşme yapmak çok önemlidir.

Her şeyden önce, ilk defa yapılacak ihracatta mümkün olduğunca, peşin ödeme ya da akreditifli (özellikle gayri kabili rücu ve teyitli akreditif) ödeme yöntemlerinin tercih edilmesi, mal mukabili ve sigorta kapsamına alınmamış ihracat için güven temin edilmedikçe yüksek tutarlı sözleşmeler yapılmaması firmalarımıza tavsiye edilmektedir.

Bununla birlikte, kimi zamanlar sahte şirketler tarafından firmalarımıza alım talepleri gelebilmektedir. Dolayısıyla, ithalat talebi ulaştığında firmalarımızın kontrol etmeleri gereken ilk husus karşı tarafta “gerçekten var olan” bir şirketin olup olmadığıdır. Bu çerçevede, ticaret sicil kaydı, vergi numarası, firma adresi, posta kodu, web ve e-posta adresi, telefon numarası gibi bazı temel bilgilerin karşı taraftan talep edilmesi ve bu bilgilerin mümkün olduğunca teyit edilmeye çalışılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda, iletişimde olunan şirkete ilişkin hissedar, yetkili kişi ve faaliyet alanı gibi bilgiler, Moğolistan Devlet Kayıtlar Genel Müdürlüğü’nün Tüzel Kişilik Kayıt Sistemi¹² aracılığıyla teyit edilmelidir.

İhracat için gerekli işlemlere başlamadan önce ise ihracatçı ve ithalatçının sorumluluklarını belirten **yazılı bir sözleşme** imzalanması hem ayrıntılarla ilgili muhtemel yanlış anlaşılmaları asgari düzeye indirmek hem de riskleri azaltmak bakımından önem taşımaktadır. Sözleşme ile satıcının sözleşme konusu malı hazırlayıp sevk etmesi ve karşılığında ödemenin ne şekilde yapılacağı, risklerin karşılıklı olarak nasıl paylaşılacağı, ortaya çıkması muhtemel bir uyuşmazlığın çözülmesinde izlenecek usul ve esaslar gibi hususların belirlenmesi gerekmektedir. Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC)’nin KOBİ nitelikli firmalara yol gösterici olması için hazırladığı “Model Contracts For Small Firms” adlı çalışmaya internet adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Genel anlamda Moğolistan doğrudan yabancı yatırım çekmeye çalışan bir ülkedir. Ancak iş dünyasında yatırım anlayışı biraz farklıdır. Ülkede yatırım yapmak isteyenlerin önemli kısmı mali yeterlilik ve finansman bulmada sıkıntılar yaşamaktadır. Özellikle başkentte arsası olanlar, yabancı bir yatırımcı ile iş yapmak istediğinde arsa ve ülke içindeki resmi izinlerin alınması ve belgelerin hazırlanması dışında genelde yatırıma ilişkin tüm maliyetlerin yabancı yatırımcı tarafından karşılanmasını isterler. Sonrasında şirket ortaklığında hisse ve kâr payı üzerinden anlaşma arayışlarına girerler. Yatırımcı arayışı içinde olanlar arasında kâğıt üzerinde küçük veya büyük çaplı çizilmiş projesi olanların sayısı fazladır. Bu bakımdan, bu tür konularda anlaşma öncesinde Ticaret Müşavirliğimiz ile temas halinde bulunulmasında fayda görülmektedir.

İkili ticari ilişkilerde tercüman kullanımı gerekebilmektedir. İş çevrelerinde yaygın yabancı dil İngilizce olmakla beraber 40 yaş üstü nüfusun çoğu yabancı dil olarak sadece Rusça bilmektedir. Toplantıya başlarken, bitirirken ya da anlaşmaya varıldığında el sıkışmak adettir. Moğollar, genel anlamda misafirperver bir millettir. Görüşme ve toplantı olumlu veya olumsuz sonuçlansa da misafirlerini yemeğe davet ederler ve yakın bölgedeki Türk anıtlarını (Tonyukuk Anıtı, Göktürk Anıtları) gezdirme

¹² Tüzel Kişilik Kayıt Sistemi Sorgulama Sayfası: <http://opendata.burtgel.gov.mn/les>

ve yabancılara şehir dışı geleneksel Moğol göçebe hayatını göstermeye meraklılardır. Saygı bakımından sunulan ikramlardan az da olsa alıp tatmak gerekir.

Moğolistan'da soyadı olarak baba ismi kullanılmakta olup Moğollara hitap edilirken ilk adlarının kullanılması gerekmektedir. Kartvizitler, yazışmalar da dahil olmak üzere Moğollar, iletişim bilgilerinde isimlerini büyük harfle, soyadı olarak da düşünülebilecek olan baba isimlerinin ise muhatapları tarafından kullanılmaması için genelde sadece baş harfini yazmaktadırlar.

İş görüşmelerinin devamındaki yemekli ortamda içki içme ve kadeh tokuşturma kültürü yaygındır. Ancak, ziyaret öncesinde içki kullanımı ve helal yeme-içme hususlarının belirtilmesi durumunda damak tadı ve yemek kültürüne uygun yer seçme konusunda titiz davranırlar ve saygı duyarlar.

Kamu ihalelerinde bazı durumlarda sadece ülke içindeki firmaların katılımı zorunlu kılınmakta ve daha sonrasında ihaleyi kazanan Moğol firmalar alınan işi, alt yüklenici olarak yabancı firmalara yaptırabilmektedirler. Moğol firmalar ile ortak ihalelere girmek, ihaleyi kazanmak açısından kolaylaştırıcı bir etken olarak ön plana çıkmaktadır.

Kartvizitlerin bir yüzünün İngilizce bastırılması uygun olacaktır. Kartviziti genellikle iki el ile vermek, karşı tarafa duyulan saygı ifadesi olarak kabul edilmektedir.

Moğolistan piyasasında Türk ürünlerinin itibari, tüketiciler ve ticaret erbapları nezdinde yüksektir. Ülkedeki tüccarlar, ucuz Çin malından kaçınarak Türkiye'den mal alımını tercih etmektedirler. Genellikle ödeme konusunda esneklik arayışı içindedirler. Böyle bir durumda, firmalarımızın alacaklarını garantiye alacak ödeme şekillerini tercih etmeleri uygun olacaktır.

Moğollar kültürlü, iyi giyinen, nazik, saygılı insanlardır. Pazarlık kültürü genellikle yoktur. Özellikle alışveriş merkezlerinde, mağazalarda etiket fiyatını söylerler, indirim ve pazarlık yapmazlar. Pazarlarda indirim talebi iyi karşılanmasa da az miktarda indirim yaparlar.

2. Bankacılık

3.1. Bankalar ve Ödeme Sistemleri

Moğolistan Merkez Bankası, Moğolistan topraklarında Devlet para politikasını uygulamaya yetkili makamdır. Moğolistan Merkez Bankası, Moğolistan Bankası (Bank of Mongolia) olarak adlandırılmaktadır. Bankanın temel amacı, ulusal para birimi olan Tugrik'in istikrarını sağlamaktır.

Şu anda Moğolistan Bankası, devlet para politikasını uygulamakta ve ticari bankaların faaliyetlerini izlemektedir.

Moğolistan'da faaliyetlerine devam eden 11 ticari banka bulunmakta olup Ulaanbaatar City Bank, 29 Haziran 2020 tarihinde Trade and Development Bank (TDB) ile birleşmiştir. 25 Ağustos 2021 tarihinde ise TransBank adı altında TransBank ve Credit Bank birleşmiştir. Moğolistan'daki bankalar;

1. [Trade and Development Bank](#)
2. [Golomt Bank](#)
3. [Xacbank](#)
4. [Khan Bank](#)
5. [State Bank](#)
6. [Capitron Bank](#)
7. [National Investment Bank of Mongolia](#)
8. [Chinggis Khaan Bank](#)
9. [Arig Bank](#)
10. [TransBank](#)
11. [Bogd Bank](#)

Buradaki bankaların yanı sıra, Moğolistan Hükümeti tarafından 20 Temmuz 2010'da kurulmasına karar verilen The Development Bank of Mongolia (DBM-Moğolistan Kalkınma Bankası), 12 Mayıs 2011'de faaliyetlerine başlamıştır (<https://www.dbm.mn/>).

Moğolistan Parlamentosu, 10 Şubat 2011'de Moğolistan Kalkınma Bankası'nı kâr amacı gütmeyen, yasal ve devlet kurumu olarak belirleyen ve özellikle Moğolistan'ın kalkınması için büyük ölçekli proje ve programların finansmanını sağlamaya yönelik bir Moğolistan Kalkınma Bankası Yasasını onayladı.

Devlete ait DBM'nin varlık kalitesi, son yıllarda esasen zayıf yönetim nedeniyle önemli ölçüde bozuldu ve borç alan şirketlerin intifa hakkı sahipleri olarak tanımlanan kişilere birkaç gayri meşru kredi ihraç edilmesine sebep oldu. DBM'nin sorunları yeni değil. 2015-16 krizi sırasında, kötü kredi uygulamaları DBM'nin sorunlu kredilerinde önemli bir artışa ve bilançosunun bozulmasına neden oldu. DBM'nin dış borç temerrüdünden kaçınmak için hükümet, 2016 yılının sonlarında DBM'nin yeniden sermayelendirilmesine (MNT1 trilyon, GSYİH'nın yüzde 4,2'si) izin verdi. Ayrıca, hükümet tüm DBM harcamalarını bütçede konsolide etti ve DBM yönetimini güçlendirdi. Bu çabalara rağmen, DBM, siyasi baskı altında zayıf yönetime sahip, devlete ait zayıf bir mali varlık olmaya devam etmektedir. DBM'ye göre, bu takipteki alacakların üçte ikisi 2017'den önceki döneme ait olmasına rağmen şu ana kadar önemli miktarda takipteki alacaklar birikmiştir.

2017 yılında Moğolistan, Uluslararası Para Fonu'nun Genişletilmiş Fon Kolaylığı programına katıldığında, ticari bankaların aktif kalitesi değerlendirildi. Değerlendirme sonucu, bankacılık sistemi genelinde 513 milyar MNT sermaye açığının olduğu tespit edildi. Aslında, iki büyük banka ve üç küçük bankada sermaye sıkıntısı tespit edilmişti. İki büyük banka olan Trade and Development Bank ve Golomt Bankası, ayrılan süre içinde sermayelerini artırarak tehlikeden kurtuldu. Ancak, üç küçük bankadan Capital Bank tasfiye edildi. Chinggis Khaan Bank ve National Investment Bank of Mongolia için Moğolistan Merkez Bankası sermayesini artırma veya başka bankalarla birleşme süresi tanıdı. Bu süre 1 Temmuz 2022 tarihinde sona erecek ve tasfiye edilip edilmeyeceği o zaman belli olacaktır.

Merkez Bankası kaynağına göre, bu bankalar 2022'nin ilk çeyreğine kadar yatırım çekemezlerse ve asgari sermayeyi 100 milyar MNT'ye yükseltmezlerse 1 Temmuz 2022'ye kadar resmi olarak tasfiye edileceklerdir.

Chinggis Khaan Bank, geçen yıl boyunca vatandaşa ait mevduatlarını tamamen serbest bıraktı. Şimdi Sosyal Sigortalar Fonu, Sağlık Sigortası Fonu ve Kalkınma Bankası kaynakları gibi büyük mevduatları bünyesinde barındırmaktadır. Merkez Bankasına göre, 2-3 yatırımcı Chinggis Khaan Bank'ta hisse satın almayı teklif etti. Öz sermaye konusunun sahiplerle anlaşmaya varılması tavsiye ediliyor ve sadece Moğolistan Merkez Bankası'nın, banka hisselerinin satın alınması için paranın kaynağını yasalara uygun olarak bildirmesi gerekiyor. Yabancı ve yerli yatırımcılar Chinggis Khaan Bank'ın hisselerini satın almazlarsa tıpkı Capital Bank gibi kanuna göre tasfiye edilecektir¹³.

Moğolistan'ın ödeme sistemi üç alt sistemden oluşur¹⁴: 1) Yüksek değerli ödemeler için Gerçek Zamanlı Brüt Ödeme sistemi (RTGS), 2) Düşük değerli ödemeler için Otomatik Takas Odası sistemi (ACH +) ve 3) Bankalar arası ödeme kartı sistemi.

¹³ <http://itoim.mn/article/aQtft/31915>

¹⁴ <https://www.mongolbank.mn/eng/listpaymentsystem.aspx>

Büyük değerli işlemler için gerçek zamanlı brüt takas (RTGS) sistemi, katılımcıların işlem başına Moğolistan Bankası Başkanı tarafından onaylanan 3 milyon MNT'nin üzerinde para transfer etmesini sağlar ve sistem işlemleri gerçek zamanlı olarak aktarır.

Otomatik Takas Odası (ACH +) sistemi, işlem başına 3 milyon MNT veya daha az tutarda düşük değerli ödemeleri aktarır. Sistem aynı zamanda katılımcıların 7 gün 24 saat gerçek zamanlı ve sürekli olarak veya belirli bir zaman aralığında gönderilen ve alınan toplu ödemeler yoluyla işlem gönderip almasına olanak tanır. İşlemler daha sonra ACH + sisteminde net bazda denkleştirilir ve nihai mutabakat, işlemin düştüğü takas seansına bağlı olarak aynı iş günü veya ertesi gün RTGS sisteminde gerçekleşir.

Bankalar arası kart işlemleri de Moğolistan Bankası altyapısı Ulusal Elektronik İşlem Merkezi (NETC) üzerinden işlenmekte olup, katılımcılar arasındaki ödemeler net bazda denkleştirilirken, nihai ödeme takip eden iş günü RTGS sisteminde gerçekleşir ve sonuçlar daha sonra sistem katılımcılarının merkez bankasında tutulan hesaplarına yansıtılır.

Moğolistan Bankasının Ulusal Elektronik İşlem Merkezi (NETC), doğrudan katılımcıların kart işlemlerinin takasından sorumluyken, dolaylı katılımcıların kart işlemlerinin takasından Trade and Development Bank sorumludur.

Moğolistan'da kullanılan ödeme araçları ve kanalları:

- Nakit
- İnternet bankacılığı
- Ödeme emirleri ve faturalar
- Mobil bankacılık
- Ödeme kartları
- Havale
- Elektronik para
- Faturalama

Diğer taraftan, ödeme sistemleri, ulusal ödeme sistemi konseyi, lisanslı ödeme hizmet sağlayıcıları gibi hususlarda detaylı bilgilere erişmek için [tıklayınız](#).

3.2. Mali Düzenleme Komisyonu

Mali Düzenleme Komisyonu, finansal pazarın istikrarını sağlamak, finansal hizmetleri düzenlemek, yürürlükteki yasalara uygunluğu denetlemek ve yatırımcıların ve müşterilerin çıkarlarını korumaktan sorumlu bir devlet organıdır.

Komite ayrıca her yıl ilgili hukukun uygulanması ve faaliyetleri hakkında Büyük Khural Meclisine rapor vermektedir. Komite ilk olarak, Moğolistan Bankası'nın faaliyet alanına giren bankalar hariç diğer finans sektörlerini, menkul kıymetler, sigorta ve mikro finans sektörlerine ilişkin piyasayı düzenlemek için kurulmuştur. Ancak, gelişen piyasa ilişkileri nedeniyle Menkul Kıymetler, Kredi Sigortası Kanunu, Kredi Garanti Fonu, Hayvan Endeksli Sigorta Hukuku ve Tarım Borsa İşlemleri gibi yeni düzenleyici çerçeve faaliyetleri de dahil edilmiştir (<http://www.frc.mn/>).

Moğolistan ekonomisi üzerinde dış baskı yavaş yavaş artmaktadır. 2020 yılının Temmuz ayından bu yana istikrarlı (neredeyse hiç değişmeyen) seyreden MNT döviz kuru, ihracattaki yavaşlama ve ithalat talebindeki artış nedeniyle 2022 yılının Şubat ayı ortasından itibaren zayıflamaya başladı. Buna karşılık, Merkez Bankası döviz piyasasına oldukça aktif bir şekilde müdahale etmeye başladı.

2022 yılının özellikle Şubat ayı sonlarından itibaren Moğolistan'ın ticari bankaları, ülkenin Kovid-19 salgını ve Rusya ile Ukrayna arasında devam eden savaş ve azalan döviz rezervleri nedeniyle döviz işlemlerine sınırlamalar getirdi.

Merkez Bankasına verilerine göre, Moğolistan'ın resmi döviz rezervleri 2021 Nisan sonunda 4,9 milyar dolar ile tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmışken, Nisan 2022 başında 2021'in sonuna göre 1,2 milyar dolar düşüşle 3,3 milyar ABD dolarına düşmüştür.

Döviz rezervlerindeki düşüşün esas sebepleri, büyük olasılıkla bu yılın başından bu yana ithalatta yüzde 40'lık bir artışın sonucu olması ve Çin tarafından alınan Kovid-19 kısıtlamalarının, dünya pazarındaki yüksek hammadde fiyatlarına rağmen ülkenin ana ihracat ürünü olan kömürün çoğunu ihraç etmesini engellemesidir. Ayrıca, Rusya ile Ukrayna arasında şubat ayı sonlarında başlayan durum nedeniyle dış ortamdaki belirsizlik kötüleşmektedir. Buna bağlı olarak Moğol Tugrik'inin resmi döviz rezervleri ve döviz kuru üzerinde baskı oluşmaktadır.

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya ve Ukrayna arasındaki ihtilafın başlamasından itibaren, Moğolistan'ın ticari bankaları günlük ABD doları işlem hacmine beklenmedik sınırlamalar getirmiştir.

Merkez Bankası, ABD doları işlemlerinin sınırlandırılmasının Moğolistan Merkez Bankası (Bank of Mongolia) tarafından değil, piyasada döviz arzının olmaması nedeniyle ticari bankaların kendileri tarafından yapıldığını açıklamıştır.

Döviz transferlerinde ve çekimlerinde sınırlamalar getirilmesi neticesinde ihracat yapan bazı firmalarımızın alacaklarında gecikmeler meydana gelmiştir.

Uluslararası krizin neden olduğu temel emtia fiyatlarındaki artışın ve kıtlığın önlenmesi ve bunların etkisinin azaltılmasına ilişkin yasayla bağlantılı olarak, Moğolistan Parlemontosu (Büyük Khural), Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesiyle Mücadele Yasasında bazı değişiklikler yaptı.

Moğolistan Gümrük Genel Müdürlüğü, bu çerçevede, 20 milyon MNT tutarındaki nakit olarak kıymetli maden ve yabancı banknot ihracatını kısıtlama kararının 22 Nisan 2022 tarihinden itibaren yürürlüğe girdiğini bildirdi. Söz konusu karar, 1 Ocak 2023 tarihine kadar uygulanacaktır.

Güncel ve geçmiş resmi Döviz Kurlarına erişmek için [tıklayınız](#).

3. Vizeler

3.1. Çalışma Vizesi

Çalışma izin alma süreci için başvuru merci, Moğolistan Hükümet Uygulama Ajansı Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü'dür.

Çalışma izni alma aşamaları ve hizmet türleri:

1. Ön çalışma izni -DAVETİYE
2. Çalışma izni- İZİN
3. Moğolistan'da çalışma izin belgesi- BELGE
4. Çalışma izin süresinin uzatılması- UZATMA
5. Çalışma izin süresinin sonlandırılması- KAYIT SİLME

6. Çalışma izin ücretinin iadesi
7. Moğolistan'da çalıştığına veya daha önce çalıştığına dair BELGE almak

Moğolistan İş Göçü Yasası (İGY), 1 Temmuz 2022'de yürürlüğe girecek.

Moğolistan Parlamentosu İş Göçü Yasasını (İGY) 24 Aralık 2021'de onaylamış olup 1 Temmuz 2022'de yürürlüğe girecektir. Böylece bir önceki 12 Nisan 2001 tarihli, yurt dışına iş gücü gönderilmesine ve yurt dışından iş gücü ve uzman çalıştırılmasına ilişkin kanun geçersiz olacaktır.

İGY aşağıdaki hususlar için geçerlidir:

- Moğol vatandaşlarının yurtdışında çalışma veya eğitim alma haklarının ve meşru menfaatlerinin korunmasına ve
- Moğolistan'da yabancı uyruklu ve vatansız kişileri çalıştırma izniyle ilgili hususlar.

Moğolistan'da çalışma vizesi ile çalışan yabancıların İGY'de belirtilen çalışma iznini almaları gerekmektedir.

İGY'de, yabancı bir vatandaş veya vatansız bir kişinin Moğolistan topraklarında yaptığı iş veya sağlanan hizmetlerle bağlantılı olarak ortaya çıkan iş ilişkilerinin Moğolistan İş Kanunu ile düzenleneceği açıkça belirtilmektedir.

Yabancı Vatandaşların Hukuki Statüsüne Dair Kanun, çalışma izni olan yabancılara verilen vize ve oturma izinlerini düzenlemektedir.

İşçi aracılık izinlerine ilişkin ilişkiler, bu kanun ve İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı Kanunu ile düzenlenir.

Yeni tanımlanan terimler ve tanımlar

1. Yabancı işçi: Moğolistan'da çalışan veya staj yapan yabancı vatandaş veya vatansız kişi.
2. Aracılık: Aracılık hizmetleri sağlamak için lisanslı kar amacı güden kişi/kuruluş.

Moğolistan'da ilk kez yabancı işçiler için iş türleri sınıflandırması yapılmış ve yöneticilik, yürütücülük ve yardımcılık şeklinde düzenlenmiştir.

Moğolistan'da yabancı işçiler için üç tür görevlendirme türü vardır: yönetim, icra ve yardımcı

Yönetici pozisyonu

1. Yabancı sermayeli bir şirketin Genel Müdürü, CEO, yabancı yatırımcı ve yabancı yatırımcı temsilcisi;
2. Bir ticari işletme veya kuruluşun Yönetim Kurulu Başkanı, üyesi ve CEO'su;
3. Uluslararası ve yabancı sivil toplum kuruluşlarının şube ve temsilciliklerinin yöneticisi.

İcra/Yürütücü pozisyonu

4. Uluslararası ve yabancı sivil toplum kuruluşlarının şube ve temsilciliklerinin çalışanları ve gönüllüleri;

5. Hükümet ve devlet kurumları arasındaki anlaşmalara uygun olarak bilim, eğitim, sağlık, kültür ve spor alanlarında çalışacak uzmanlar;
6. Moğolistan Hükümeti tarafından atanan uzman kişiler;
7. Sağlık hizmetleri sunan tıp uzmanları;
8. Moğolistan'da sadece yatırım ve geliştirme sözleşmesinde belirtilen süre boyunca çalışacak yüksek nitelikli mühendis ve yurtdışından eşdeğer bir çalışan;
9. Bilim ve araştırma kurumlarının lisans ve yüksek öğrenim derecesine sahip çalışanları, eğitim kurumlarının her kademesinde görev yapan öğretmenler;
10. Kültür ve spor organizasyonlarında çalışan profesyonel öğretmenler, antrenörler ve uzmanlar.

Yardımcı pozisyon

11. Ülkenin yetkili bir makamından veya Moğolistan'da tanınan, uzmanlık teknik ve mesleki eğitim aldıklarını kanıtlayan sertifika, diploma veya mesleki sertifikaya sahip çalışanlar;
12. Moğolistan'da 6 aya kadar çalışacak mevsimlik işçiler.

Yukarıda belirtilen görevlendirme çerçevesinde;

- 1-8 arası maddelerde yer alan yönetim ve yürütme pozisyonlarında istihdam edilecek yabancı işçiler için işveren, Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü 'ne yabancı işçi çalıştırmak üzere davetiye için başvurur.
- 9-12 arası yönetici ve yardımcı pozisyonlarda istihdam edilecek yabancı işçiler için, iş ilanını istihdam kaydına ve veri tabanına yerleştirilir ve aktif olarak işçi arama başlatmasının üzerinden 14 gün sonra yerel bir çalışana işe alamazsa, yurtdışından işçi çalıştırma hakkı doğar.
- Yabancı bir işçiyi davet etme izni, işverenin yabancı işçiyi ilan edilen pozisyonda çalıştırabileceği anlamına gelir.
- Reddetmek için bir neden yoksa, Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü yabancı işçi davet etme izninin 3 ay süre ile işverene verecektir. Bu süre, İGY'de belirtilen hüküm ve koşullara uygun olarak bir sefere mahsus 3 aya kadar uzatılabilir.
- Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü, yabancı uyrukluları çalışmaya davet etme ve yabancı işçilerin Moğolistan'da çalışmasına izin verme ile ilgili hizmetleri elektronik bir sistem üzerinden sağlayabilir.

Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü, aşağıdaki hususlar ortaya çıkmışsa işverenlerin yabancı işçi davet etme haklarını 2 yıllık süre ile kısıtlayabilecektir:

- İşveren, Moğolistan'da yabancı uyruklu veya vatansız bir kişiyi çalışma izni olmadan çalıştırıyorsa,
- İşveren, daha önce istihdam edilen yabancı işçiye ödeme yapmamış veya tazminat ödemiş, mağdur etmişse,
- İşveren, İGY uyarınca kayıtlı işsiz kişiyi iş ortamında beraberinde eğitmemişse,

- İşveren, yurtdışından bir işçiyi işe almak için işi yapmak için gereken nitelik ve becerileri abartmış veya işin gerekliliklerini yerine getirmiş bir Moğol vatandaşını makul olmayan bir şekilde reddediyorsa,
- İşveren iş ilanını iş kaydı ve veri tabanına yerleştirdikten sonra 14 gün sonra yabancı işçi, işe davet talep etme yükümlülüğünü yerine getirmemişse,
- İşverenin İGY'de belirtilen raporlarını sahte düzenlediği tespit edilirse,
- İşverenin Moğolistan vizesi veya ikamet izni süresi boyunca yabancı uyruklu ilgili merciye kanuna uygun olarak kaydettirmediği ve yabancı vatandaşları geri gönderme yükümlülüğünü yerine getirmediyse,
- İşverenin yabancı işçi çalıştırma izni İGY'de belirtilen gerekçelerle iptal edilmişse.

Moğolistan'da yabancı işçiler için çalışma izni

- Yabancı işçiye çalışma izni verilmesi: Yabancı işçi çalıştırma izni almış bir işveren, yabancı işçi adına Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne çalışma izni başvurusunda bulunmalıdır. Bu kurum, yabancı işçilere, işe ve iş sözleşmesinin süresine bağlı olarak bir yıla kadar olarak çalışma izinleri vermektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, yabancı işçilere çalışma izni verilmesine ilişkin mevzuatı onaylamaktadır.
- Çalışma izni: Yabancı işçinin soyadı, adı, uyruğu, istihdam edilecek tüzel kişinin adı, çalışma izni verilen yeri ve süresi gibi bilgileri içerir.
- Yabancı işçinin çalışma izninin uzatılması: Yabancı işçinin çalışma izni ilgili mevzuata göre uzatılabilir. Moğolistan'da yardımcı pozisyonlarda çalışan yabancı işçiler için kesintisiz çalışma süresi izni 5 yılı aşamaz.

Yabancı işçiler için çalışma izninin iptali

Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü, aşağıdaki durumlarda yabancı bir işçinin çalışma iznini iptal eder:

- Yabancı bir çalışanın kusuru ile iş sözleşmesinin feshi yetkili makam kararı ile tespit edilmiş veya iş sözleşmesi feshedilmişse,
- Sağlık muayene ve tanı ile yapacağı iş için sağlık açısından uygun olmadığı tespit edilirse;
- Yabancı işçi işyerini keyfi olarak terk ettiyse,
- Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün izni olmadan başka bir işveren ile anlaşmışsa,
- Sahte belgelerle yabancı çalışanın veri tabanına kayıt olmuşsa,
- Suç işlediği veya suç kaydı tespit edilirse,
- Yabancı işçi çalışma yeteneğini kaybetmişse.

İGY, bir işverenin yabancı çalışma izninin iptali için gerekçeleri açık olarak belirtmesine rağmen, bu izni almak için gerekli belgeleri ve süresi gibi yabancı işçi çalıştırma izni alma ile ilgili düzenlenmeleri belirtmemektedir. Ayrıca, bu iznin yabancı bir işçi çalıştırma izni davetiyesinden nasıl farklı olduğu da belirsizdir.

İş Göçü Yasası'na <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16390388880621> uzantılı bağlantıdan erişim sağlanabilir.

Ön çalışma izni almak için gerekli belgeler¹⁵:

1. Çalışma izni talep formu (Form 1) ve tüzel kişinin resmi talep yazısı,
2. Hizmet bedelinin ödendiğine dair banka dekontu (25.000 MNT/kişi, Hazine, Sosyal Yardımlaşma Dairesi 100900017002 hesabı),
3. Şirket sicil belgesi,
4. Özel lisans belgesi ve eklerinin kopyası,
5. Hükümet kararıyla işçi kotasından muaf tutulmuşsa ilgili kararın bir kopyası (gerekmesi durumunda),
6. Firmada kaç çalışanın sosyal sigorta primi ödediğini teyit eden bir önceki ayın sosyal sigorta formları ND-7 ve ND-8,
7. İstihdam edilen sektörün ilgili Bakanlığında veya kurumundan resmi yazı,
8. İlgili il ve ilçelerin Çalışma ve Sosyal Yardım Dairelerinden gelen öneri/teklifler,
9. Yabancı bir tüzel kişi ile yapılmış iş sözleşmesi ve Moğolca tercümesi (yeminli tercüme bürosu onaylı),
10. Yabancı çalışanın pasaport fotokopisi,
11. Yabancı çalışanın mesleki diploması ve sertifikalarının kopyaları ve Moğolca tercümesi (yeminli tercüme bürosu onaylı),
12. Gerekmesi durumunda ilave bilgi ve belge talep edilebilmektedir.

Başvuran şirket tarafından doldurulması gereken formlara aşağıdaki bağlantılardan ulaşabilirsiniz.

[https://hudulmur-halamj.gov.mn:8080/1642043055455mayagt-6_20190306\(1\).pdf](https://hudulmur-halamj.gov.mn:8080/1642043055455mayagt-6_20190306(1).pdf)

[https://hudulmur-halamj.gov.mn:8080/1642043127812mayagt7-0312\(1\).pdf](https://hudulmur-halamj.gov.mn:8080/1642043127812mayagt7-0312(1).pdf)

Çalışma izin süreleri sona erdiğinde yurtdışından getirilen iş gücü geri gönderilir. Süre aşımı durumunda şirket;

- Ön çalışma izni veya davetiye için 10 iş günü;
- Çalışma izni ve çalışma iznin uzatılması için 3-5 iş günü;
- Çalışma iznin iptali ve kayıt silme, çalışma durum belgesi gün içinde verilir.

2021 tarih ve 106 sayılı Moğolistan Parlamento Kararı ile onaylanan “Yeni Canlandırma Politikası”nın Uygulanmasına İlişkin Eylem Planı çerçevesinde 2015 tarihli 41 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan “Çalışma ücreti alma, imtiyaz ve muafiyet prosedürü”ne 3.8.maddesi olarak “Maden veya petrol sektörü dışındaki diğer sektörlerde faaliyet gösteren bir işletme veya kuruluş, yurt dışından işgücü ve uzman istihdam ederse, konuyla ilgili Kamu İdari Kurumunun teklifi üzerine Çalışmadan sorumlu

¹⁵ Ön çalışma izni veya davetiye almak için bu bölümdeki belgelerin hazırlanarak bilgi sistemine girilmesi ve kâğıt olarak da sunulması gerekmektedir. Bağlantı için: <https://avah.hudulmur-halamj.gov.mn/#/category/4>

Kamu İdari Kurumunun kararıyla çalışma ücreti yüzde 50 indirimli uygulanacaktır.” hükmü eklenmiş olup 1 Mart 2022'den itibaren yürürlüğe girmiştir. (2022 tarih ve 80 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile eklenmiştir)¹⁶.

3.2. Oturum Vizesi

Oturum vizesi için başvuru merci, Moğolistan Göç İdaresi'dir¹⁷.

Yabancıların Moğolistan'da çalışacak kişiyi davet etmek için:

1. Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün çalışma izni ile davet için kabul yazısı,
2. Şirketin giriş vizesi talep yazısı (Şirket faaliyetleri ve yabancı işçi davet etme gerekçesi, vize için başvuracağı Diplomatik Misyon veya Konsolosluk belirlenmesi),
3. Şirket sicil belgesi (Daha önce kayıt yaptırmamışsa),
4. En az 6 ay süresi olan pasaport kopyası,
5. Talepte bulunan şirket çalışanın kimlik kartı,
6. Vize izin ücreti,
7. Gerekli durumlarda ek belgeler istenir.

Oturum vizesi başvuru tarihinden itibaren 5 iş gününde, acele başvurular için ise 3 iş gününde verilir ve başvuran tarafa kısa mesajla bildirilir.

Ayrıca, 7585-1882 nolu hattan 09:00-12:00 saatleri arasında bilgi alınabilir.

Dikkat edilmesi gereken husus: Moğolistan'a giriş yapıldıktan sonra 7 iş günü içerisinde Göç İdaresine gidilerek kayıt işleminin yapılması gerekir.

Yabancıların Moğolistan'a geldikten sonra kayıt işlemi için:

1. Pasaport ve kopyası
2. 3,4x4,5 ebadında vesikalık fotoğraf
3. Kayıt Formu

Kayıt işlemi başvurudan sonra 3 iş gün içinde tamamlanır.

Dikkat edilmesi gereken husus: Moğolistan'a giriş yapıldıktan sonra 21 takvim günü içinde oturum izni alınmalıdır.

Yabancıların Moğolistan'da oturum izni alması için:

1. Ulusal Kalkınma Ajansı'ndan alınan yatırımcı olduğuna dair belge,
2. Şirketin oturum izin talep yazısı (Şirket faaliyetleri hakkında geniş bilgi ve yabancı vatandaşın oturum vizesi alma gerekçesi),
3. Pasaport,
4. İkamet edeceği adresin bağlı olduğu muhtarlıktan İkametgâh belgesi,

¹⁶ Moğolistan Bakanlar Kurulu'nun 80 nolu kararı: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16467994402881>

¹⁷ Moğolistan Göç İdaresi, <https://immigration.gov.mn/en/>

5. Oturum izni (Talepte bulunan şirket çalışanın çalışma kimlik belgesi veya vekaletname),
6. Parmak izi verilmesi (daha önce verilmiş ise gerekmiyor),
7. Form No:2,
8. 3,5x4,5 ebadında 1 adet vesikalık foto,
9. Pul masrafı ödemesi,
10. Gerekli durumlarda ek belge istenebilir (vergi dairesinden belge).

Dikkat edilmesi gereken husus: Oturum izin talep eden kişi beyan ettiği bilgilerin doğruluğunu ispatlamakla yükümlüdür.

Moğolistan'da oturum izni alma, oturum izni uzatma işlemi 5 iş günü içinde, acil hizmet işlemi 3 iş gününde yapılmaktadır.

Oturum Vize Ücreti: 156.000 MNT

3.3. Giriş Vizesi

Moğolistan'da oturum vizesi olan yabancı vatandaşın bir kerelik, iki kerelik veya çoklu giriş vizesi alması için aşağıdaki belgeler gereklidir:

1. Kurumun resmi yazısı,
2. Yabancı vatandaşın pasaportu.

Vize başvuru tarihinden itibaren 5 iş gününde, acele başvurular için ise 3 iş gününde verilir ve başvuran tarafa kısa mesajla bildirilir.

Vize ücreti¹⁸:

Göç idaresi memurunun onayından sonra aşağıdaki ödemeler yapılır:

- Transit vizesi- 20 USD
- Bir defalık giriş vizesi- 45 USD
- İki defalık giriş vizesi- 60 USD
- Çoklu giriş vizesi (6 aylık)- 100 USD
- Çoklu giriş vizesi (1 yıllık)- 200 USD

4. Moğolistan Hakkında Yararlı Olabilecek Diğer Bilgiler

4.1. Taşımacılıkta Kullanılan Güzergahlar

İki ülke arasındaki kara yolu mesafesi yaklaşık 8 bin km olup kara yolu taşımacılığı ile Moğolistan'a ihracat yapmak isteyen firmalarımız ciddi nakliye maliyetleri ile karşılaşabilmektedir.

Moğolistan, 14.918,7 km'si uluslararası ve ulusal karayolu ağına ait olmak üzere toplam 112.414,2 km karayolu ağına sahiptir. Bunun yüzde 48,5'i veya toplam 7.227,5 km'si asfalttır. Özellikle, karayolu ile yapılan taşımacılıkta ülkenin en önemli uluslararası ana hattı olan Rusya'yı Çin'e bağlayan Altanbulag – Zamiin-Uud güzergahındaki ana yoldaki Darkhan-Ulanbator karayolunun yıllardır bitirilememiş olup bu yolun bir kısmı hala çok bozuk durumdadır. Bundan dolayı, Ulanbator'a mal taşımada bu güzergahın

¹⁸ <https://old.legalinfo.mn/annex/details/12104?lawid=16843>

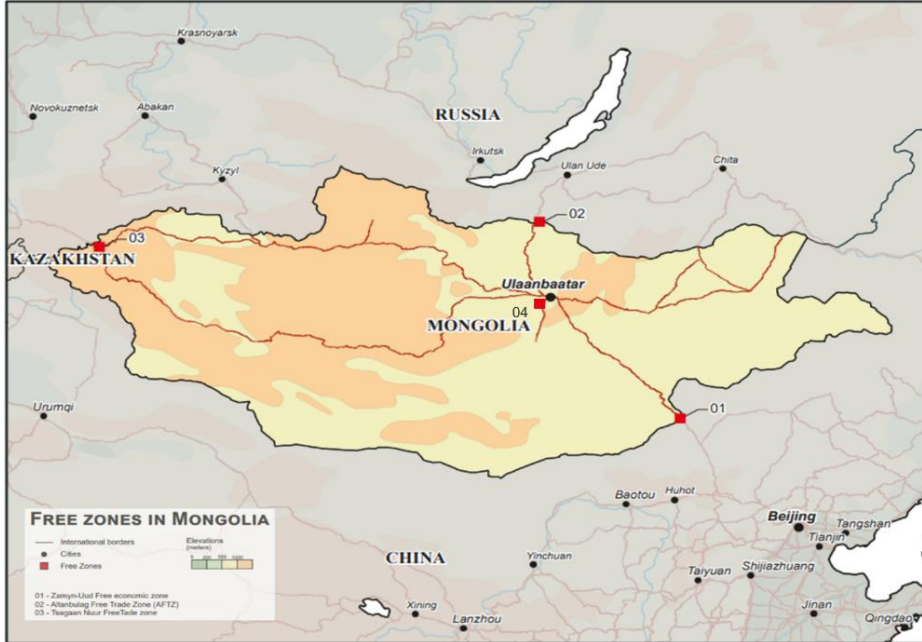
kullanılmasının zorunluluğu ile kimi zaman taşımacılıkta ürünlerin ve tırın hasar görmesi söz konusu olabilmektedir.

Moğolistan'a kara yolu üzerinden taşımacılık Rusya üzerinden yapılmakta ve yaklaşık 15-20 gün; kış koşullarında ise 30 günü geçebilmektedir. Göreceli olarak daha ucuz maliyetli olan deniz yolu ile ihracatın yapılması durumunda, konteynırlar Çin'in Tiençin (Tianjin) limanına kadar deniz yolu ile Tiençin-Ulanbator arası ise demir yolu ile taşınmakta olup teslimat süresi yaklaşık 60 ila 80 gün sürmektedir. Alternatif bir güzergâh olarak, Rusya'nın Novorossisk limanına kadar deniz yolu sonrasında Ulanbator'a kadar demir yolu (yaklaşık 3-4 hafta bir süre almaktadır) güzergâhı bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, Nisan 2021'den itibaren Türkiye Karasu Limanı ve Rusya Port Kavkaz limanı arasında Ro-Ro seferleri başlamıştır.

Bunların yanı sıra Gürcistan'ın Tiflis'teki Serbest Bölgesi'ne karayolu ile getirilen yüklerin vagonlara aktarılarak Rusya üzerinden Moğolistan'a demiryolu üzerinden taşımacılığı yapılabilmektedir.

Diğer taraftan, hava yolu taşımacılığı iki ülke arasındaki en güvenilir ve hızlı taşımacılık olarak karşımıza çıkmaktadır. THY'nin İstanbul-Ulanbator-İstanbul seferleri, 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren haftada 3 frekans doğrudan, geniş gövdeli, kargo kapasitesi bulunan uçaklarla gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, Moğolistan'ın MIAT Mongolian Airlines firması, 6 Nisan 2022 tarihinden itibaren Ulanbator-İstanbul-Ulanbator seferlerine başlamış olup 2022 yılı Haziran ayından itibaren seferlerin haftada 2'ye çıkması beklenmektedir.

4.2. Serbest Ticaret Bölgeleri

Moğolistan, 2002 yılında "Serbest Ticaret Bölgeleri Yasasını" kabul ettikten sonra Serbest Ekonomik Bölgeler (SEB) kurmak için çalışmaktadır. Ne yazık ki, bu çabalar şimdiye kadar verimli olmamıştır. Bugün itibariyle, Moğolistan hükümeti tarafından tanıtılan devlet destekli dört Serbest Ticaret

Bölgesi (STB) bulunmaktadır. 1) Zamyn Uud SEB, Moğolistan ve Çin arasındaki en büyük ticaret limanında yer alırken, 2) Altanbulag STB, Moğolistan'ın kuzey sınırında Rusya'ya giriş için ana sınır noktasında yer almaktadır. 3) Tsaagaannuur STB ise, Çin, Kazakistan, Moğolistan ve Rusya olmak üzere dört ülkenin kavşağında bulunmaktadır. 4) Moğolistan Parlamentosu'nun 7 Nisan 2022 tarihli kararıyla Tuv vilayetinde bulunan Ulanbator'a 53 km mesafedeki Yeni Ulanbator Uluslararası Havalimanı etrafındaki 1.000 hektarlık bir alanda 'Khushig Vadisi Serbest Ekonomik Bölgesi'nin Kurulması' onaylanmıştır.

Diğer taraftan, 21 Ocak 2021 tarihinde ilişkilerin karşılıklı geliştirilmesi amacıyla Türkiye ile Moğolistan arasında Serbest Bölgeler Alanında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.

4.3. Para Kullanımı

Moğolistan'ın resmi para birimi Tugrik'tir ve kısaltması MNT'dir. Dış ticarete en yaygın ABD doları kullanılır ve bölge özelliği nedeniyle Çin para birimi Yuan, Rus para birimi Ruble ve Japon para birimi Yen döviz büroları ve bankalarda yaygın olarak alıp satılır.

Bankacılık sistemi, günümüze hızlı ayak uydurmakta ve kredi kartı, internet bankacılığı, mobil banka uygulamaları halk içinde çok yaygın kullanılmaktadır. Halk arasında taksi kullanımı sonrasında düşük ücretler de dahil olmak üzere ödemeler, mobil bankacılık ile taksicinin banka hesabına havale edilebilmektedir.

İş dünyasında çek kullanılmamaktadır. Ödeme garantisi için şartlı bir banka garantisi kullanılması tavsiye edilir.

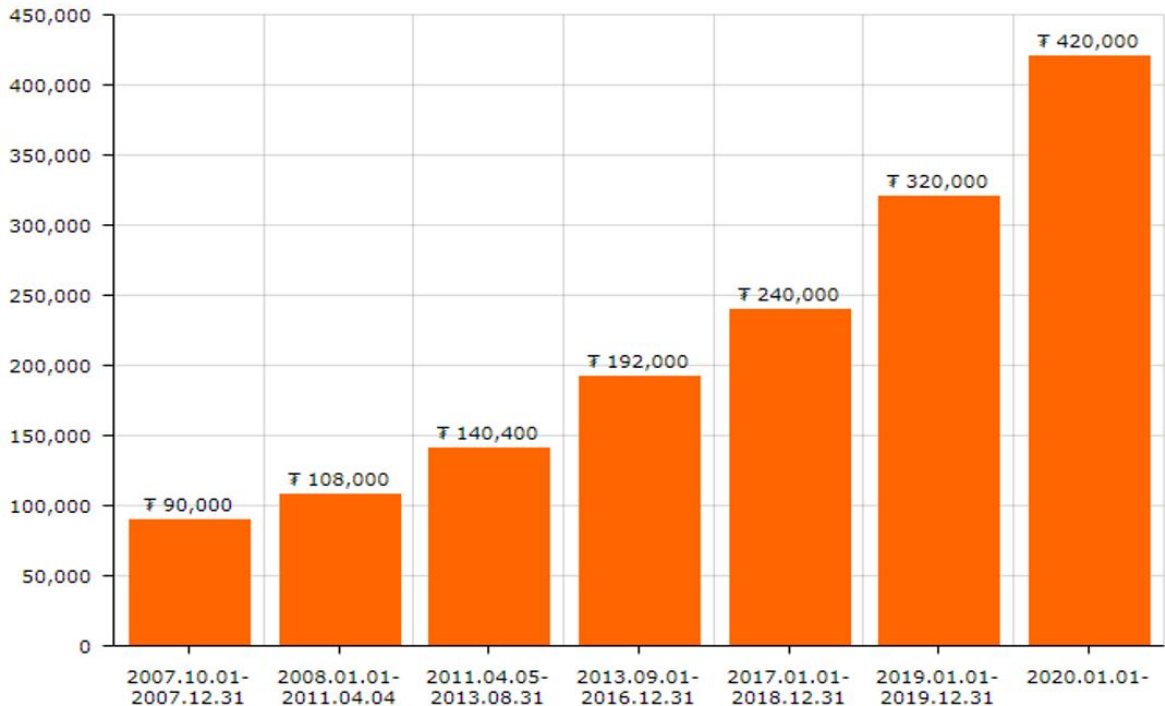
4.4. Asgari Ücret

Moğolistan Ulusal Çalışma ve Sosyal Güvenlik Uzlaşma Komitesi'nin Mayıs 2018 tarihli kararıyla aylık asgari ücretin 420 bin MNT'ye yükseltme kararı, 1 Ocak 2020 itibariyle uygulanmaya başlanmıştır. 2022 yılında değişikliğe gidilmemiştir.

Moğolistan'da asgari ücret seviyesi, 2007 yılından bu yana 330.000 MNT artış göstermiş olup son artış 100 bin MNT olmuştur.

Ülkenin çalışan nüfusu yaklaşık 1,2 milyon olup 2021 yılında bunun yüzde 11,5'i (141 bin kişi) asgari ücret ve altında maaş ile çalışmıştır.

Grafik 4 Yıllar itibariyle asgari ücret değişimi (2007-2022 yılları)

4.5. Kullanılan Lisan

Moğolistan'ın resmi dili, Moğolca'dır. Konuşulan diller; Moğolca %95, Kazakça %5.

4.6. Yerel Saat

Batı Moğolistan Greenwich'e göre 7 saat (GMT +7); Orta ve Doğu Moğolistan ise 8 saat (GMT +8) ileridedir. 2017 yılından bu yana kış saati veya yaz saati uygulamaları gerçekleştirilmemektedir.

4.7. Yerel Ölçü Birimleri

Ülkede metrik sistem kullanılmaktadır.

4.8. Pasaport ve Vize Uygulaması

Umuma Mahsus Pasaport hamilleri 30 gün süreyle vizeden muaftır.

Diplomatik, Hizmet ve Hususi Pasaport hamilleri 30 gün süreyle vizeden muaftır.

4.9. Resmî Tatiller ve Çalışma Saatleri

Moğolistan'da bazı tatil günleri, ay takvimine göre her yıl değişiklik göstermektedir. 2020 yılı için ulusal resmî tatil günleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8 Moğolistan'daki resmî tatiller- 2022 yılı

Tarih	Türü	Tatil Adı
01.01.2022	Resmi	Yılbaşı
2-4.02.2022	Geleneksel	Moğol Beyaz Ay Bayramı (her yıl ay takvimine göre değişmektedir)
08.03.2022	Resmi	Dünya Kadınlar Günü
16.05.2022	Dini	Buda Günü (her yıl ay takvimine göre değişmektedir)
01.06.2022	Resmi	Anne ve Çocuk Bayramı
11-15.07.2022	Milli	Milli Bayram "Naadam"
24.11.2022	Milli	Cengiz Han'ı Anma Günü (her yıl ay takvimine göre değişmektedir)
26.11.2022	Milli	Cumhuriyetin İlan Edilme Yıldönümü
29.12.2022	Milli	Bağımsızlık Günü

Ülkedeki ulusal resmî tatiller hakkında bilgi için (<https://publicholidays.asia/mongolia/>) web sitesinden yararlanılabilir.

Her çalışanın çalışma süresine bağlı olarak en az yılda 15 iş günü tatil yapma hakkı vardır. Bankalar, Pazartesi-Cuma günleri 9.00-18.00 arası, Cumartesi ve Pazar günleri ise 9.00-14.00 arası açıktır. Bazı bankaların belirli şubeleri ise 24 saat açıktır.

Resmi Daireler, Pazartesi-Cuma günleri, saat 08.30-17.30 arası çalışmaktadır. Moğolistan'da işyerleri, Pazartesi'den Cuma'ya kadar 9.00-18.00 saatleri arasında çalışmaktadır.

Büyük mağazalarda, süpermarketlerde ve cadde mağazalarında öğle tatili uygulaması yoktur ve daha geç saatlere kadar hizmet verilmektedir. Genelde AVM'lerki (gıda satış yerleri, market, kafeler hariç) kış mevsiminde saat 10.30-20.00 arası, yaz mevsiminde 9.00-22.00 arası hizmet vermektedir.

4.10. Telefon Kodları

Moğolistan ile telefon ya da faks yoluyla iletişim kurmak için öncelikle uluslararası telefon kodu +976 tuşlandıktan sonra 8 haneli telefon numarası girilir. Ulanbator'un telefon kodu 11 ile başlar.

4.11. Elektrik Akımı

220 volt / 50 Hz

4.12. Ana Bağlantı Noktaları, Tren Hatları ve Denize Erişim

Ana Bağlantı Noktaları: Cengiz Han (Ulanbator Uluslararası Havalimanı), Altanbulag (Selenge şehrindeki Moğolistan-Rusya karayolu sınırı), Sukhbaatar (Moğol-Rus sınırındaki tren istasyonu) ve Zamyn-Uud (Moğol-Çin sınırındaki tren istasyonu), Tsagaannuur (Bayan-Ulgii şehrindeki Moğolistan-Rusya karayolu sınırı)

Tren bağlantıları: Irkutsk, Moskova (Rusya), (Trans-Sibirya Demiryolu), Huhhot ve Pekin (Çin) (Trans-Sibirya Demiryolu)

Deniz erişimi: Tienjin, Çin (1.344 km) Nakhodka, Rusya (4.037 km)

5. Faydalı Linkler

Tablo 9 Moğolistan Mevzuatı- Kanunları

	Kanunlar	Dosya Bağlantısı	
1.	Moğolistan Anayasası	İngilizce PDF	
2.	Moğolistan Lisans Kanunu	İngilizce PDF	
3.	Moğolistan Reklam Kanunu	İngilizce PDF	
4.	Moğolistan Kamu İhale Kanunu	İngilizce PDF	
5.	Moğolistan Bilgi Şeffaflığı ve Bilgi Hakkı Kanunu	İngilizce PDF	
6.	Moğolistan Elektronik İmza Kanunu	İngilizce PDF	
7.	Moğolistan Medya Özgürlüğü Kanunu	İngilizce PDF	
8.	Moğolistan Devlet Özel Fon Kanunu	İngilizce PDF	
9.	Moğolistan Devlet Denetimi ve Teftiş Kanunu	İngilizce PDF	
10.	Moğolistan Telif Hakları Kanunu	İngilizce PDF	
11.	Moğolistan İmtiyaz Kanunu	İngilizce PDF	
12.	Moğolistan Rekabet Kanunu	İngilizce PDF	
13.	Moğolistan Yatırım Kanunu	İngilizce PDF	Türkçe PDF
14.	Moğolistan İş Kanunu	İngilizce PDF	Türkçe PDF
15.	Moğolistan Şirket Kanunu	Moğolca	
16.	Moğolistan Sigorta Kanunu	Moğolca	
17.	Moğolistan'ın Diğer Mevzuatları	İngilizce	

Tablo 10 Faydalı olabilecek linkler

Kurum/Kuruluş	Web Sitesi Linkleri
Ulusal Kalkınma Ajansı	http://nda.gov.mn/ http://en.investmongolia.gov.mn/
Moğolistan Ticaret Bilgi Portalı	https://mongoliatradingportal.gov.mn/
Moğolistan Yatırım Rehberi	https://www.theiguide.org/mongolia
Moğolistan Kamu İhale Sistemi	https://tender.gov.mn/
Moğolistan Ulusal Ticaret ve Sanayi Odası	https://www.mongolchamber.mn/mn/
Moğolistan Merkez Bankası	https://www.mongolbank.mn/eng/
Moğol Gümrüğü	http://www.customs.gov.mn/en/
Moğolistan Ulusal İstatistik Ofisi	http://1212.mn/
Moğolistan İş Konseyi	www.bcmongolia.org
Moğolistan Turizm Birliği	http://www.travelmongolia.org/
Moğolistan Hükümet Uygulama Ajansı Çalışma ve Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü	http://hudulmur-halamj.gov.mn
Moğolistan Göç İdaresi	https://immigration.gov.mn
Moğolistan Devlet Kayıtlar Genel Müdürlüğü, Tüzel Kişilik Kayıt Sistemi	http://opendata.burtgel.gov.mn/les

Tablo 11 Moğolistan Bakanlıklarının web sayfası

Bakanlık	Web Sitesi Linkleri
Çevre ve Turizm Bakanlığı	www.mne.mn
Dışişleri Bakanlığı	www.mfa.gov.mn
Maliye Bakanlığı	www.mof.gov.mn
Adalet ve İçişleri Bakanlığı	www.mojha.gov.mn
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	www.mlsp.gov.mn
Savunma Bakanlığı	www.mod.gov.mn
İnşaat ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı	www.mhud.gov.mn
Eğitim, Kültür, Bilim ve Spor Bakanlığı	www.mecss.gov.mn
Maden ve Ağır Sanayi Bakanlığı	www.mmhi.gov.mn
Gıda, Tarım ve Hafif Sanayi Bakanlığı	www.mofa.gov.mn
Enerji Bakanlığı	www.energy.gov.mn
Sağlık Bakanlığı	www.mohs.mn
Yol ve Ulaşım Kalkınma Bakanlığı	www.mrtd.gov.mn
Ekonomi ve Kalkınma Bakanlığı	http://www.med.gov.mn
Dijital Kalkınma ve İletişim Bakanlığı	https://mddc.gov.mn/

6. Ulaşılabilir Hukuki & Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

Şirket kurulumunda yardımcı olabilecek uluslararası ve ulusal firmaların isim ve adres bilgileri aşağıda yer almaktadır.

6.1. Uluslararası Düzeyde Hukuki Danışmanlık Hizmeti Veren Kurumlar

Tablo 12 Uluslararası düzeyde hukuki danışmanlık hizmet veren hukuk büroları

Firma Unvanı	Telefon	Eposta	Web Adresi	Yetkili Adı	Posta Adresi
KPMG Audit LLC	+976 70118101	mmark@kpmg.com	http://www.kpmg.com/mn/en	Mark Erbest +976 89117014	Suite #602, 6th floor, Blue Sky Tower, Peace Avenue 17, Sukhbaatar District, 1 khoroo, Ulaanbaatar 14240, Mongolia
KPMG Tax TMZ LLC	+976 70118101	ggalbadrakh@kpmg.com ddoljindemberel@kpmg.com	http://www.kpmg.com/mn/en	Doljindemberel Baasankhuu +976 99992079	Suite #603, 6th floor, Blue Sky Tower, Peace Avenue 17, Sukhbaatar District, 1 khoroo, Ulaanbaatar 14240, Mongolia
Anderson & Anderson	+976 70119339	anderson.mongolia@anallp.com	www.anallp.com		Suite 1008, 10th Floor Grand Plaza, Enkhtaivan Ave-46 Bayangol District, Ulaanbaatar 16052 Mongolia
GTs Advocates LLP	+976 11331020 ,1133202 0,701310 20	info@dblaw.mn zola.dashnyam@dblaw.mn	www.gtsadvocates.mn https://dblaw.mn/	Zoijargal, Dashnyam	Suite #903-905, Regis Place Tower, Chinggis Avenue – 33/2 15th Khoroo, Khan-Uul District, Ulaanbaatar 17011, Mongolia
Lehman, Lee & Xu Mongolia	+976 11327810 , +976 11331235	mail@lehmanlaw.com jblacklock@lehmanlaw.com	www.lehmanlaw.mn	Jacob Blacklock	Marco Polo Place Jamiyan Gunii Street- 5/3, Suite 3-4 Sukhbaatar District-1 Ulaanbaatar-14240 Mongolia
Mahoney Liotta LLC	+976 11325344	jay.liotta@mlmongolia.com info@mlmongolia.com	www.mlmongolia.com	James Liotta	Landmark Building, 7th Floor Chinggis Avenue, P.O. Box 279 Ulaanbaatar-210646A, Mongolia
MDS and Associates LLP	+976 11330048	info@mdsa.mn	www.mdsa.mn	Batbuyan.S	Central tower, Suite 1301, 14200 Ulaanbaatar, Mongolia
Minter Ellison Lawyers	+976 77007780	Sebastian.Rosholt@minterellison.com Dunnaran.Baasankhuu@minterellison.com	www.minterellison.com	Sebastian Rosholt Dunnaran Baasankhuu	Suite 612 Level 6 Central Tower 2 Sukhbaatar Square SBD-8 Ulaanbaatar- 14200 Mongolia
Melville Erdenedalai LLP	+976 70128900	contact@melvilledalai.com	www.melvilledalai.com		Suite 8010, Shangri-La Centre, Olympic Street – 19A, SBD 1st khoroo, UB 14241

6.2. Ulusal Düzeyde Hukuki Danışmanlık Hizmet Veren Hukuk Büroları

Tablo 13 Ulusal düzeyde hukuki danışmanlık hizmet veren hukuk büroları

Hukuk Bürosu Unvanı	Web Sitesi Linkleri
Mongol Advocates Law Firm	http://advocate.mn/en/
Legal Policy LLP	http://www.legal-policy.mn/
Tsets Law Office	http://english.tsetslaw.mn/home.shtml
Ashid Advocates LLP	https://www.ashidadvocates.mn/
Anand Advocates LLP	http://www.anand-advocates.mn/
Veritas Partners LLP	https://veritas.mn
Zaya and Zoloo LLP	http://www.zzlawfirm.mn/
ELC LLP	http://elclawoffice.mn/
Khanlex Partners	https://khanlex.mn/
Diligent Parters LLP	https://www.diligentpartners.mn/
B&P Law Firm	https://bnp.mn/
LRCM	http://lrcm.mn/

Diğer taraftan, söz konusu liste haricinde Moğolistan Barolar Birliği üyesi hukuk firmalarına <https://www.mglbar.mn/firms> uzantılı adresten erişebilirsiniz.

Moğolistan Barolar Birliği

Tel : +976-70116004

E-posta : info@mglbar.mn

Web : <https://www.mglbar.mn>

7. Faydalı Olabilecek Moğolistan'da Yerleşik Türk Kurumlar

Tablo 14 Faydalı olabilecek Moğolistan'da yerleşik Türk kurumlar

Kurum/Kuruluş	Adres	Telefon	E-posta
T.C. Ulanbator Büyükçiliği	Türkiye Büyükelçiliği 15160-0028 Enkhtaivny Caddesi 17 Ulanbator, Moğolistan	+976 11 329 545 +976 11 310 148 +976 11 311 200	embassy.ulaanbaatar@mfa.gov.tr
T.C. Ulanbator Büyükçiliği Ticaret Müşavirliği	Türkiye Büyükelçiliği Enkhtaivny Caddesi 17 Central Post Office P.O. Box: 1009 Ulanbator, Moğolistan	+976 11 330 173	ulanbator@ticaret.gov.tr
TİKA – Moğolistan Ulanbator Program Koordinasyon Ofisi	Sukhbaatar Meydanı -1, Bodi Tsamhag, kat 6, No:601 Ulanbator, Moğolistan	+976 11 321 278 +976 11 310 514	ulanbator@tika.gov.tr

T.C. Ulanbator Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

*Türkiye Büyükelçiliği Enkhtaiwny Caddesi 17
Central Post Office P.O. Box: 1009
Ulanbator Moğolistan*

Tel: +976 11 330 173

E-posta: ulanbator@ticaret.gov.tr

Serkan ULUYOL Ticaret Müşaviri

Tel: 0312 204 81 60

Tserendulam Zorigt Müşavirlik Sekreteri

Tel: 0312 204 82 60